

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut teritoriálních studií

Bakalářská práce

2014

Martin Žáček

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut teritoriálních studií, Katedra německých a rakouských studií

Martin Žáček

V mezích legality?
NPD pod stálou hrozbou zákazu

Bakalářská práce

Praha 2014

Autor práce: **Martin Žáček**

Vedoucí práce: **PhDr. Ota Konrád, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2014

Bibliografický záznam

ŽÁČEK, Martin. *V mezích legality? NPD pod stálou hrozbou zákazu*. Praha, 2014. 49 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Katedra německých a rakouských studií. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Ota Konrád, Ph.D.

Abstrakt

Práce se zabývá vývojem extrémně pravicové NPD, respektive analýzou událostí, které vedly k pokusu o zákaz strany v roce 2001. Jaké faktory přispěly k rozhodnutí podat návrh na zákaz NPD? Jak samotný proces probíhal a jaké důsledky má rozhodnutí Ústavního soudu v Karlsruhe do budoucna? Odpovědět na tyto otázky je hlavním cílem práce. Faktorů vedoucích k procesu v roce 2001 bylo více. Zaprvé to byla samotná možnost zakázat politickou stranu a s ní spojený ústavně zakotvený koncept obranyschopné demokracie. Druhým faktorem byla historická transformace strany, v jejímž důsledku NPD se radikalizovala. Třetím a zároveň klíčovým faktorem se stala relativně hektická politická debata po roce 2000. Proces v roce 2003 nakonec ztroskotal kvůli důvěrníkům úřadů na ochranu ústavnosti. Možnost dalšího návrhu na zákaz strany však nebyla, až na určitá omezení, vyloučena. NPD se tak hrozby zákazu nezbavila.

Abstract

This study follows the development of the extreme right political party NPD or more precisely the development of all relevant events that led to the attempt to ban the party in 2001. Which factors contributed to make a decision to make a motion to ban the NPD? How did the trial look like and what consequences the decision of the Constitutional Court will have for the future? Answering these questions is the aim of this study. There were several factors that led to the trial in 2001. Firstly it was the very possibility of banning a political party and the whole concept of the militant democracy as it is anchored in the „German constitution“ (Grundgesetz). The second factor was the historical transformation and the resulting radicalization of the NPD. The third and at the same time crucial factor was the relatively hectic political discussion in 2000. The trial in 2003 ultimately failed due to secret confidants. However the possibility of banning the NPD was not excluded. As a result of that, the NPD did not get rid of the threat of the ban.

Klíčová slova

SRN, zákaz NPD, pravicový extremismus, důvěrníci, ochrana ústavnosti

Keywords

FRG, ban of the NPD, right extremism, confidants, protection of the constitution

Rozsah práce: 83 189 znaků (včetně mezer)

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 13. června 2014

Martin Žáček

Institut mezinárodních studií
Projekt bakalářské práce

Obsah

ÚVOD	2
1. VYMEZENÍ POJMŮ	5
1.1. EXTREMISMUS A RADIKALISMUS.....	5
1.2. NÁRODNÍ OPOZICE	7
1.3. STARÁ A NOVÁ PRAVICE.....	7
2. POVÁLEČNÝ VÝVOJ A ZROD OBRANYSCHOPNÉ DEMOKRACIE	8
2.1. OBRANYSCHOPNÁ DEMOKRACIE	9
2.1.1. <i>Zákazy spolků a stran, odejmutí základních práv</i>	9
2.1.2. <i>Úřad na ochranu ústavnosti</i>	13
2.1.3. <i>Justice a policie</i>	14
3. NÁRODNĚDEMOKRATICKÁ STRANA NĚMECKA – HISTORICKÝ VÝVOJ	15
3.1. CO PŘEDCHÁZELO VZNIKU NPD	15
3.2. VZNIK, VZESTUP A PÁD	16
3.3. KRIZE 70. A 80. LET.....	18
3.4. OD SJEDNOCENÍ AŽ K ÚSTAVNÍMU SOUDU	19
4. NA TENKÉM LEDĚ – NPD OD ROKU 2001 DO SOUČASNOSTI	22
4.1. CO PŘEDCHÁZELO POKUSU O ZÁKAZ, ANEB EFEKT SNĚHOVÉ KOULE	23
4.2. VERBOTSVERFAHREN 2001–2003	27
4.2.1. <i>Návrhy Spolkové vlády, sněmu a rady</i>	28
4.2.2. <i>V-Leute</i>	28
4.2.3. <i>Počátek konce</i>	29
4.2.4. <i>Rozhodnutí SÚS a jeho následky do budoucna</i>	31
4.3. OD NEZDARU K NEZDARU? ZÁKAZ 2014?	33
4.3.1. <i>Zpět na cestě do Karlsruhe?</i>	37
4.3.2. <i>Doslov, aneb opět v Karlsruhe</i>	40
ZÁVĚR	42
SUMMARY	43
POUŽITÁ LITERATURA	44
PŘÍLOHY	49

Úvod

Rozhodnutí podat návrh na zákaz politické strany, ke kterému došlo v roce 2001, nebylo v historii Spolkové republiky Německo ničím bezprecedentním. Již v počátcích mladé německé demokracie přistoupily k tomuto krajnímu řešení spolkové ústavní orgány hned ve dvou případech. Důvodem zavedení tohoto, z evropského hlediska nepříliš obvyklého, z ústavně-právního hlediska velmi silného, instrumentu byla nepochybně historická zkušenost z období vlády nacionálně socialistického režimu. Aby byl stát schopen efektivně čelit hrozbám politického extremismu, byla možnost zákazu politické strany společně s dalšími opatřeními z konceptu obranyschopné demokracie zakomponována do Základního zákona¹ již od samého počátku.

Národnědemokratická strana Německa (*Nationaldemokratische Partei Deutschlands*, NPD), o jejímž případném zákazu se v roce 2013 nejen hojně diskutovalo, se poprvé reálně ocitla na pokraji zákazu v roce 2001. Přestože strana během své relativně dlouhé historie nejednou svým charakterem přímo vybízela k zákazu, stanuli její zástupci před soudem v Karlsruhe až 37 let po jejím vzniku. Jaké faktory vedly k pokusu o zákaz NPD, na čem proces ztroskotal, a jaké to s sebou nese důsledky pro případné další pokusy o zákaz strany? Odpovědět na tyto otázky je cílem této práce. Motivací k sepsání a výběru tématu práce byly především nesporná aktuálnost tématu, dosavadní velmi řídké pokrytí této tematiky v českém jazyce a osobní zájem autora o otázky politického extremismu.

K tématu německého pravicového extremismu existuje nepřehledné množství německy psané literatury. Do určité míry to platí i pro NPD, které je coby nejviditelnější a nejstarší německé krajně pravicové straně také věnováno velké množství pozornosti. Spíše než jednotlivé publikace, jsou však Národně demokratické straně Německa věnované značné části děl zabývajících se německým pravicovým extremismem. Publikací zabývajících se pouze NPD je tedy spíše velmi poskrovnu.

Co se uvedení do tématu německého pravicového extremismu a vysvětlení základního pojmosloví týče, pomohou čtenáři především Richard Stöss ve své publikaci "Rechtsextremismus im vereinten Deutschland"² a Armin Pfahl-Traugher ve své

¹ Základní zákon (v němčině Grundgesetz) je *de facto* německou ústavou.

² Richard Stöss. *Rechtsextremismus im vereinten Deutschland*, 3., aktualisierte Auflage (Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung, 2000).

publikaci "Rechtsextremismus in der Bundesrepublik."³ V obou případech se jedná vzhledem k jejich kratšímu rozsahu a šíři tématu spíše o návody, jak na danou problematiku nahlížet a porozumět jí. Stejným dílem poslouží velmi aktuální publikace Gideona Botsche z roku 2012 "Die extreme Rechte in BRD 1949 bis heute."⁴ V tomto případě se autor navzdory svému záměru uchopit téma komplexně zabývá vývojem německého pravicového extremismu převážně na úrovni politických a kulturních organizací. Na druhou stranu je však potřeba zmínit fakt, že se jedná o jednu z mála knižních publikací, ve které je zachycen desetiletý vývoj NPD od roku 2000 až do roku 2011. Tato kapitola však představuje velmi stručné shrnutí období, které bylo pro NPD tak významné. Podrobnější analýzu stranického vývoje ve zmíněném období nabízí ve své publikaci "Die neue NPD: Antidemokraten im Aufwind"⁵ Harald Bergsdorf. Především kapitola věnovaná období prvního pokusu o zákaz NPD představuje velmi užitečný přehled klíčových momentů. Relativně velkým nedostatkem je však téměř absentující zachycení politické diskuze, respektive vývoje postoje vůči případnému zákazu NDP na německé politické scéně. Tématu prvního zákazu NPD, mimo jiné i politické diskuzi, se věnuje ve své velmi rozsáhlé a na zdroje bohaté publikaci⁶ z roku 2005 Lars Flemming. Jedním z mála nedostatků této velmi povedené práce je rok jejího vydání, důležitý vývoj událostí od roku 2005 až do současnosti v ní tedy chybí. K ilustraci vývoje událostí v tomto období, tedy od roku 2005 až do současnosti, byly jako zdroje informací použity články z německých novin a magazínů. V rámci zachování plurality zdrojů bylo jednotlivě citováno z *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, *Der Spiegel*, *Die Welt*, *Die Zeit*, *Focus* a *Süddeutsche Zeitung*.

K doplnění informací a lepšímu porozumění problematice zákazu NPD poslouží velmi dobře články⁷ německého politologa Eckharta Jesseho, který se procesu v letech 2001-2003 aktivně zúčastnil jako přisedící znalec. Co se právních otázek zákazu a boje

³ Armin Pfahl-Traughber. *Rechtsextremismus in der Bundesrepublik*, 4., aktualisierte Auflage (München: Beck, 2006).

⁴ Gideon Botsch, *Die extreme Rechte in der Bundesrepublik Deutschland 1949 bis heute* (Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 2012).

⁵ Harald Bergsdorf, *Die neue NPD: Antidemokraten im Aufwind* (München: Olzog, 2007).

⁶ Lars Flemming, *Das NPD-Verbotsverfahren. Vom „Aufstand der Anständigen“ zum „Aufstand der Unfähigen“*, 1. Auflage (Baden-Baden: Nomos, 2005).

⁷ Eckhard Jesse, "Der gescheiterte Verbotsantrag gegen die NPD – Die streitbare Demokratie ist beschädigt worden," *Politische Vierteljahresschrift* 44, no. 3 (září 2003): 292-301, <http://link.springer.com/content/pdf/10.1007%2Fs11615-003-0065-5.pdf> (přístup 24. července 2013); Eckhard Jesse, "Soll die Nationaldemokratische Partei Deutschlands verboten werden? Der Parteiverbotsantrag war unzweckmäßig, ein Parteiverbot ist rechtmäßig," *Politische Vierteljahresschrift* 42, no. 4 (prosinec 2001): 683-697, <http://link.springer.com/content/pdf/10.1007%2Fs11615-001-0103-0.pdf> (přístup 24. července 2013).

proti politickému extremismu týče, mohou k jejich zodpovězení posloužit příspěvky Eckarta Kleina⁸ a Uwe Volkmana.⁹ Zde je však třeba zmínit fakt, že jsou články psány z právního hlediska a nechávají mnohé aspekty a problémy pravicového extremismu bez povšimnutí. Pro případné prohloubení znalostí stojí za zmínku především jméno Wilfrieda Schunbartha, který se společně s vybranými autory ve své publikaci "Rechtsextremismus in der Bundesrepublik Deutschland: eine Bilanz"¹⁰ zaobírá vybranými otázkami pravicového extremismu.

První kapitola práce se zabývá vysvětlením klíčových pojmů. Ty následně usnadní orientaci v textu, stejně jako kontextově širší pochopení tématu. Vedle představení rozšířeného modelu extremismu je zde také pojednáno o německé extrémní pravici (národní opozici) a o rozdílu mezi koncepty staré a nové pravice. Druhá kapitola popisuje poválečný vývoj Německé spolkové republiky a zrod konceptu obranyschopné demokracie. Zvláštní pozornost je přitom věnována spolkovým kompetencím v boji proti nedemokratickým uskupením tak, jak jsou ukotveny v Základním zákoně. Tento legislativní rámec představuje první z faktorů, které byly a mohou být důvodem zákazu NPD, potažmo obecně jakékoli potenciálně nebezpečné politické strany. Třetí kapitola nastiňuje stručný popis historického vývoje NPD. Záměrem této kapitoly je popsat jednotlivá období a fáze, kterými strana prošla, a které předcházely prvnímu pokusu o její zákaz. Podoba strany a její vývoj v čase tedy představuje druhý faktor v cestě k pokusu o zákaz strany. Samotnému procesu pokusu o zákaz NPD v letech 2001–2003 a roli německé politické scény, jakožto třetímu faktoru, v tomto procesu bude následně, ve čtvrté kapitole, věnována stěžejní část této práce. Závěrečná část práce pak bude věnována období po neúspěšném zákazu v roce 2003 a důsledkům z toho vyplývajících jak pro stranu samotnou, tak pro další potenciální pokusy o zákaz.

---

⁸ Eckart Klein, *Ein neues NPD-Verbotsverfahren? Rechtsprobleme beim Verbot politischer Parteien*, Baden-Baden: Nomos, 2012.

⁹ Uwe Volkmann, "Kampf gegen Hydra? Der Staat und der Rechtsextremismus," In *Aus Politik und Zeitgeschichte* 62, no. 18-19 (April 2012): 15–22.

¹⁰ Wilfried Schunbarth, *Rechtsextremismus in der Bundesrepublik Deutschland: eine Bilanz* (Bonn: Leske und Budrich, 2002).

1. Vymezení pojmů

1.1. *Extremismus a radikalismus*

Ačkoli se až do roku 1974 ve Spolkové republice Německo oficiálně nerozlišovalo mezi extremismem a radikalismem,¹¹ je mezi těmito pojmy zásadní významový rozdíl, který je nejprve třeba pro účely této práce jasně vysvětlit.

Extremismus je velmi široký pojem, který může být – a také je – chápán vícero způsoby, a který v současnosti nemá jednotnou definici. Jinak je nahlížen úředníky a politiky, jinak akademiky. Politickým extremismem je pak, v širokém slova smyslu, myšleno hromadné označení pro různé antidemokratické snahy. Extremismus zde tedy představuje protiklad vůči demokracii. Ta v moderním pojetí zahrnuje myšlenky demokratického právního státu, charakteristického především většinovým principem, suverenitou lidu, ústřední rolí ústavy a důrazem na lidská práva. Typickými rysy extremismu jsou pak mimo jiné dogmatismus, autoritarismus, utopismus, bipolární vidění světa, fanatismus, aktivismus a antipluralitní politika.¹²

Pro pravicový extremismus jsou pak příznačné především následující čtyři ideologické rysy. Zaprvé je to negativní postoj vůči principu rovnosti, zadruhé nadhodnocování etnické příslušnosti, které je paralelně propojeno s nacionalismem a rasismem, zatřetí se jedná o antipluralismus a usilování o co největší míru jak etnické, tak politické jednoty v podobě národního společenství (*Volksgemeinschaft*), a začtvrté je to autoritarismus, na jehož základě dochází k jasnému oddělení nadřazené vlády a ovládaného lidu, který má mít co nejmenší možnost jakýmkoli způsobem vládu ovlivňovat. S tímto postojem je také logicky spojen odpor extrémní pravice vůči parlamentarismu.¹³

Jak vyplývá z výše uvedeného textu, pravicový extremismus se se svým směřováním proti demokratickému pořádku pohybuje za pomyslnými hranicemi demokracie a představuje tak hrozbu pro demokratický právní stát. Liší se tak od pravicového radikalismu, který zůstává, i přes svou mnohdy nevybíravou a kontroverzní rétoriku, stále ústavně konformní.¹⁴ Pojem radikalismus je tak mezní oblastí přechodu

¹¹ Richard Stöss. *Rechtsextremismus im vereinten Deutschland*, 3., aktualisierte Auflage (Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung, 2000), 18.

¹² Armin Pfahl-Traugber. *Rechtsextremismus in der Bundesrepublik*, 12.

¹³ *Ibidem*, 14–16.

¹⁴ Ústavně konformní v tom smyslu, že neohrožuje ani nechce nahradit stávající demokratický pořádek.

mezi extremismem a demokracií, přičemž stále spadá do oblasti ústavní konformity.¹⁵ Rozšířený model extremismu (viz. Obr. 1), o který se ve své publikaci "Rechtsextremismus im vereinten Deutschland" opírá Richard Stöss, je jistě teoretický a částečně problematický.¹⁶ Ve skutečnosti je při zkoumání pravicového extremismu potřeba zohlednit mnoho aspektů, jejichž analýzou lze pojem pravicového extremismu definovat i bez použití výše zmíněného modelu. Gideon Botsch například ve své publikaci z roku 2012 odkazuje na podrobnou definici pravicového extremismu politologa Hanse-Gerda Jaschkeho.¹⁷ Pro účely této práce je však uvedený model Richarda Stösse naprosto postačující.

Obr.1 Model extremismu

Zdroj: Stöss, *Rechtsextremismus im vereinten Deutschland*, 17-18 (zpracováno autorem).

Do roku 1974 byla v Německu všechna extremistická hnutí, v tom smyslu, jak byla popsána výše, oficiálně označována jako radikální. Teprve v tomto roce si Spolkový úřad na ochranu ústavnosti (*Bundesamt für Verfassungsschutz*, dále jen SÚOÚ) sémantický rozdíl mezi danými výrazy uvědomil a ve své roční zprávě změnil definici antisystémových hnutí z radikálních na extremistická. V potaz byly vzaty především negativní konotace výrazu extremistický, které evokují pocit naprostého okraje politického spektra.¹⁸ Nová definice extremistických hnutí, která stála na tvrzení, že extremistický není jen radikální, nýbrž také vůči ústavě nekonformní a nepřátelský – tak dalece překročila hranice radikality.

¹⁵ Stöss, *Rechtsextremismus im vereinten Deutschland*, 17–18.

¹⁶ Gideon Botsch, *Die extreme Rechte in der Bundesrepublik Deutschland 1949 bis heute*, 2.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Lee McGowan, *Radikální pravice v Německu: od roku 1870 po současnost* (Praha: Prostor, 2004), 21–22.

1.2. Národní opozice

Nejrozšířenějším pojmenováním označujícím německou extrémní pravici jako celek se stal termín národní opozice. Extrémní pravici ve Spolkové republice Německo nahlíží jako ideologické a zásadně opoziční politické hnutí, jehož hlavním znakem je radikální nacionalismus vycházející z principu etnicismu. Zatímco v prvních dvou typických rysech – tedy v usilování o dosažení homogenní společnosti, které s sebou nese i vyloučení cizinců, a v usilování o nahrazení parlamentní demokracie autoritářským režimem – se národní opozice shoduje s výše uvedenými obecnými zásadami pravicového extremismu, třetí rys je ryze německé povahy. Mezi lety 1949 a 1990 to bylo jednoznačné odmítnutí myšlenky rozděleného Německa a požadavek na jeho opětovné sjednocení. Po německém sjednocení, které pro národní opozici představovalo ztrátu jednoho z hlavních argumentů, pak přetrvával požadavek na opětovné získání údajně ztracených německých teritorií, a to včetně Rakouska.¹⁹

1.3. Stará a nová pravice

Extrémní pravice v poválečném Německu nebyla vůbec jednotná. Naopak podléhala ideologickému štěpení na takzvaný starý a nový nacionalismus. Kořeny prvního jmenovaného sahají až do doby Výmarské republiky, zatímco nový nacionalismus má své počátky na konci 40. let 20. století a je přizpůsobený poválečným podmínkám.²⁰

Starý nacionalismus, nebo také stará pravice, je typický svou orientací na autoritativní a fašistické tendence z dob Výmarské republiky a inspirací německým nacionalismem nebo nacionálním socialismem. Nejedná se však o snahy restaurovat historický nacionální socialismus – Třetí říše a nacistické zločiny jsou (alespoň do určité míry) podrobeny kritice. Hlavní snahou tohoto typu nacionalismu, který se jasně vyznačuje antibolševismem, militaristickým a etatistickým smýšlením, byla intence začít znovu a bez historických chyb.²¹

Nový nacionalismus, nebo také nová pravice, je charakteristický především myšlenkami konzervativní revoluce. Striktně se vymezuje proti starému nacionalismu, který odsuzuje jako fašistický, reakcionářský a zastaralý. Vymezuje se také vůči poválečné Spolkové republice Německo, kterou označuje za autoritářský,

¹⁹ Botsch, *Die extreme Rechte in der Bundesrepublik Deutschland 1949 bis heute*, 3.

²⁰ Stöss, *Rechtsextremismus im vereinten Deutschland*, 39–41.

²¹ *Ibidem*.

imperialistický, konzumní a kapitalistický stát. Inspiraci nachází nová pravice v Německé říši, konkrétně v myšlence národně-revolučního osvobozenického boje.²²

2. Poválečný vývoj a zrod obranyschopné demokracie

Jestliže pozůstatky negativní zkušenosti s nacionálním socialismem přetrvávaly v historickém vývoji Spolkové republiky Německo až dodnes,²³ je třeba mít na paměti, že míra traumatu (nejen) německé společnosti z této neblahé zkušenosti byla v bezprostředně poválečných letech mnohonásobně větší. Byla to ale právě tato negativní zkušenost z dob Výmarské republiky a následné nadvlády nacionálního socialismu, která po roce 1945 napomohla vytvoření konceptu obranyschopné demokracie (*wehrhafte / streitbare Demokratie*). Tato koncepce měla jednou provždy zamezit paradoxnímu vývoji z 30. let 20. století, kdy bylo antidemokratickým uskupením umožněno v mezích ústavy zosnovat konec a nahrazení demokratického systému. Z tohoto důvodu byla po druhé světové válce do Základního zákona zakomponována řada preventivních opatření a institucí, které mají společně sloužit k ochraně německé demokracie před protiústavními snahami.²⁴ Na rozdíl od ústavy Výmarské republiky, jež znala pouze protiústavní metody, byly jako nežádoucí nově určeny i protiústavní cíle.²⁵

O úspěšnosti boje proti protiústavním snahám hovoří ve své publikaci Gideon Botsch. Ten tvrdí, že to bylo mimo jiné právě ono vypořádání se s uskupeními národní opozice, které napomohlo k vytvoření německé poválečné demokracie. Německá extrémní pravice nenašla způsob jak úspěšně fungovat v pluralitní demokracii a stala se tak spolkově irelevantní. Od samého počátku, respektive od roku 1945, totiž zastávala myšlenky, které mířily jak proti ústavě, tak proti společenskému uspořádání. Zároveň přehlížela fakt, že poválečný ústavní pořádek byl schopen přežít mnohé krize a nedostatky vedení, a že se tak osvědčil jakožto nejlepší v celé německé novodobé historii.²⁶

²² Stöss, *Rechtsextremismus im vereinten Deutschland*, 11.

²³ McGowan, *Radikální pravice v Německu: od roku 1870 po současnost*, 169.

²⁴ Stöss, *Rechtsextremismus im vereinten Deutschland*, 13–14.

²⁵ Lars Flemming, *Das NPD-Verbotsverfahren.*, 22.

²⁶ Botsch, *Die extreme Rechte in der Bundesrepublik Deutschland 1949 bis heute*, 138–140.

2.1. Obranschnopná demokracie

V souvislosti s konceptem obranschnopné demokracie se v odborné literatuře hovoří o třech základních složkách. V první řadě je to schopnost bránit se, ta zahrnuje v nejkrajnějších situacích i zákaz politické strany. Za druhé je to vazba na určité hodnoty. Zde se jedná především o nedotknutelnost centrálních elementů Základního zákona v podobě článků 1 a 20. Třetí složkou je tzv. předsunutí ochrany ústavy, to zahrnuje sledování politických subjektů porušujících zákony.²⁷ Z řady preventivních opatření, která byla v rámci konceptu obranschnopné demokracie do Základního zákona zakomponována, se jedná především o ústavní články týkající se možnosti zákazu spolků, odejmutí základních práv určitým osobám a zákazu politických stran.²⁸ V případě institucí, které se měly na ochraně ústavního pořádku podílet, se pak jedná jmenovitě o Spolkové ministerstvo vnitra, zemská ministerstva vnitra, Spolkový ústavní soud, zemské ústavní soudy, státní zastupitelství, soudy a v neposlední řadě o policejní orgány a úřady na ochranu ústavnosti.²⁹ Obecně se tedy tyto represivní instituce dají rozdělit do tří základních skupin. V první řadě se jedná o ochranu ústavnosti, druhou skupinou je justice a třetí policie. Tyto instituce konají dle svých kompetencí nejen v případě porušení zákona nebo v případě násilí, ale i v případě podezření na možné ohrožení ústavnosti.³⁰

2.1.1. Zákazy spolků a stran, odejmutí základních práv

V boji proti nedemokratickým uskupením je historicky jednoznačně nejhojněji využíván článek číslo 9, odstavec 2, Základního zákona, který zakazuje taková „sdružení, jejichž účely nebo činnosti odporují trestním zákonům nebo jsou zaměřeny proti ústavnímu pořádku nebo myšlenkě dorozumění mezi národy.“³¹ Pravomoc rozpouštět takovéto spolky nenáleží – na rozdíl od zbylých dvou článků – Spolkovému ústavnímu soudu (dále jen SÚS), nýbrž výhradně Spolkovému ministerstvu vnitra, respektive zemským ministerstvům vnitra. Tato skutečnost, společně s faktem, že se zakázané spolky mohou právně bránit až následně, je ve výsledku důvodem toho, že se jedná o velmi častý³² a relativně tichý způsob vypořádání se s extrémní pravíci.³³

²⁷ Eckhard Jesse, "Soll die Nationaldemokratische Partei Deutschlands verboten werden?," 684.

²⁸ Základní zákon, čl. IX, odst. 2, čl. XVIII a čl. XX, odst. 2.

²⁹ Stöss, *Rechtsextremismus im Vereinten Deutschland*, 13–14.

³⁰ Hans-Gerd Jaschke, "Rechtsstaat und Rechtsextremismus," 315.

³¹ Základní zákon, čl. IX, odst. 2 (přeloženo autorem).

³² V 80. letech byly zakázány *Wehrsportgruppe Hoffmann*, *Volksozialistische Bewegung Deutschlands / Partei der Arbeit*, *Aktionsfront Nationaler Sozialisten* a *Nationale Sammlung*. V období 1990 – 2012

Důsledky takovýchto zákazů jsou ale spíše krátkodobé a v celorepublikové dlouhodobé perspektivě zanedbatelné. Spolky jsou totiž zpravidla tvořeny menšími skupinami lidí, kteří se následně mohou kdykoli libovolně znovu organizovat pod jiným názvem. Konfrontace s takovými uskupeními tímto způsobem tak často připomíná mytický „boj proti hydře“.³⁴

Z výše tří uvedených se naopak historicky nejméně využívaným stal článek 18, Základního zákona, který německému ústavnímu soudu umožňuje odejímat základní práva těm osobám, které zneužijí své právo na svobodu názoru³⁵ za účelem boje proti demokratickému základnímu uspořádání.³⁶ SÚS jednal o odejmutí základních práv za celou dobu své existence od roku 1951 pouze dvakrát – poprvé v roce 1952 a podruhé v roce 1969. Ani jednou však nedošlo k vynesení rozsudku.³⁷ Plánováno bylo mimo jiné také podání návrhu na odejmutí určitých základních práv dlouholetému předsedovi radikální Německé lidové unie (*Deutsche Volksunion*, dále jen DVU) a vydavateli velmi silně konzervativního plátku „*Deutsche Nationalzeitung*“ – Gerhardu Freyovi. Soud však nakonec návrh zamítl. Článek 18, Základního zákona, se tak historicky projevil neefektivním a v současnosti nehraje žádnou roli.³⁸

Třetím a posledním zmíněným prostředkem spolku v boji proti nedemokratickým uskupením je článek číslo 21, odstavec 2, Základního zákona, který prohlašuje ty „*strany, které svými cíli nebo chováním svých stoupenců směřují k tomu, aby poškodily nebo odstranily svobodné demokratické zřízení nebo trvání Spolkové republiky Německo*“³⁹ za protiústavní (*verfassungswidrig*), čímž je tak prakticky odsuzuje k zakazu. O tom, zdali je daná strana protiústavní či nikoli, rozhoduje výhradně SÚS. Ten svou pravomoc využil zatím pouze dvakrát, a to hned během prvních pěti let svého působení. Poprvé v roce 1952, kdy zakázal neofašistickou Socialistickou říšskou stranu (*Sozialistische Reichspartei*, dále jen SRP), a podruhé – o

---

pak bylo zakázáno kolem 40 spolků. Porovnej: Toralf Staud, "Parteien und Verbote: Sieben Fragen und Antworten," webové stránky Spolkové centrály pro politické vzdělávání, <http://www.bpb.de/politik/extremismus/rechtsextremismus/170613/parteien-und-verbote-sieben-fragen-und-antworten> (poslední přístup 22. dubna 2014).

³³ Uve Volkmann, "Kampf gegen Hydra? Der Staat und der Rechtsextremismus," 17.

³⁴ Ibidem, 17.

³⁵ Zejména se jedná o právo na svobodu tisku, akademickou svobodu, svobodu shromažďování, svobodu spolčování se, právo na dopisní, poštovní a telekomunikační tajemství, právo na majetek a azylové právo.

³⁶ Základní zákon, čl. XVIII, odst. 2 (přeloženo autorem).

³⁷ Markus Thiel, "Die Verwirkung von Grundrechten gemäß Art. 18 GG," in *Wehrhafte Demokratie. Beiträge über die Regelungen zum Schutze der freiheitlichen demokratischen Grundordnung*, ed. Markus Thiel (Tübingen: Mohr Siebeck, 2003) 129–172.

³⁸ Volkmann, Uve. "Kampf gegen Hydra? Der Staat und der Rechtsextremismus," 17.

čtyři roky později, kdy byla následkem jeho usnesení o protiústavnosti zakázána Komunistická strana Německa (*Kommunistische Partei Deutschlands*, dále jen KPD). Kromě těchto dvou případů rozhodovali soudci v Karlsruhe ještě o dalších třech návrzích na zákaz politické strany. V roce 1994 to byl návrh Senátu Svobodného a hanzovního města Hamburg proti Národní kandidátce (*Nationale Liste*), v ten samý rok návrh Spolkové vlády a Spolkové rady proti Svobodné německé straně práce (*Freiheitliche Deutsche Arbeiterpartei*), naposledy pak návrh Spolkového sněmu, Spolkové rady a Spolkové vlády proti NPD v roce 2003. Zatímco první dva zmíněné návrhy z roku 1994 byly stáhnuty s odůvodněním, že se v případě daných organizací nejedná o politické strany,⁴⁰ skončil pokus o zákaz NPD v roce 2003 vyloženým politickým fiaskem.⁴¹ Podrobně je toto téma zpracováno ve čtvrté kapitole.

SRP, vzniknuvší pod vedením Otto Ernst Remmera bezprostředně po založení Spolkové republiky Německo v roce 1949, se otevřeně hlásila k nacionalismu, socialismu, antisemitismu, autoritářství a odkazu nacionálního socialismu. Sama sebe vnímala jako oběť represivního režimu, což jako argument přetrvalo u krajně pravicových stran dodnes. V květnu roku 1951, tedy v době vzniku SÚS, se straně podařilo získat křesla v zemských parlamentech v Dolním Sasku (ve volbách 11% hlasů) a v Brémách (ve volbách 7,7% hlasů). Úspěch takovéto strany znamenal pro mladou německou demokracii potenciální hrozbu, a proto se Spolková vláda rozhodla podle článku 21, odstavce 2, Základního zákona podat návrh na zákaz strany. SÚS protiústavnost strany potvrdil, a tím tak návrhu vyhověl. Strana byla zakázána 23. října 1952. Ve zdůvodnění svého rozhodnutí ústavní soud poprvé definoval pojem svobodného demokratického uspořádání (*freiheitliche demokratische Grundordnung*).⁴² Toto uspořádání se opírá o principy lidských práv, suverenity lidu, dělby moci, odpovědnosti vlády, zákonné státní správy, nezávislosti soudů, většinového principu a rovnosti příležitostí politických stran včetně svobody opozice.⁴³

V případě zdůvodnění aktivně bojovného a agresivního postoje KPD vůči stávajícímu pořádku se německý ústavní soud mimo jiné odvolal na oficiální stranický program, proslovy funkcionářů a dalších členů, používané školící a propagační materiály, díla obdivovaných autorů, chování jednotlivých členů, stejně tak, jako na

³⁹ Základní zákon, čl. XXI, odst. 2, Základní zákon (přeloženo autorem).

⁴⁰ FAP byla následně zakázána Spolkovým ministerstvem vnitra a NL hamburskými úřady vnitra.

⁴¹ Eckart Klein, *Ein neues NPD-Verbotsverfahren?*, 8.

⁴² Botsch, *Die extreme Rechte in der Bundesrepublik Deutschland 1949 bis heute*, 23–28.

⁴³ Stöss, *Rechtsextremismus im vereinten Deutschland*, 15.

postoje celé stranické základny.⁴⁴ Zároveň však SÚS označil důvody tehdejší vlády k podání návrhu na zákaz strany jako politické a upravil tak budoucí podobu boje proti antisystémovým stranám. Od té doby tak německý ústavní soud může, pakliže to uzná za vhodné z důvodu politické přiměřenosti, upustit od návrhu na zákaz strany, a to i přes přesvědčení vlády o vhodnosti zákazu.⁴⁵ Aby měl případný návrh na zákaz strany šanci na úspěch, musí být dokázán nejen zájem strany nahradit stávající demokratický pořádek, nýbrž především aktivně bojový potenciál strany a způsob, jakým chce strana svých cílů dosáhnout. Po roce 1956 se o možném zákazu určité politické strany uvažovalo několikrát. V roce 1976 se jednalo o některé radikální komunistické strany, které byly trnem v oku několika zemským politikům, a v roce 1991 jednali celkem vážně bavorsští politici o možném zákazu nově vznikuvší nástupnické komunistické Strany demokratického socialismu (*Partei des Demokratischen Sozialismus*). Ani v jednom z těchto případů však k podání návrhu na zákaz strany nedošlo.⁴⁶

Zákaz antisystémových stran se jeví jako nejsilnější nástroj v boji proti pravicovému extremismu, a to jak z hlediska právního, tak s ohledem na praktické důsledky. Politické strany jsou totiž svým způsobem specifické a jedinečné – zabírají ve státě určité místo a svým postojem se navzájem odlišují. Navíc v sobě koncentrují velké množství členů a představují tak poměrně značný strategický potenciál. Právě uplatnění článku 21, odstavce 2, Základního zákona se však se začátkem nového milénia projevilo jako velmi riskantní krok. Důležité omezení v pomyslné cestě za zákazem strany představuje takzvané stranické privilegium (*Parteienprivileg*), které ze zákona zakazuje jakékoli státní vypořádávání se se stranou do té doby, dokud SÚS nepotvrdí její protiústavnost.⁴⁷ Zákaz strany je tak – a jistě má být – až tím nejkrajnějším řešením. Toto bezesporu absolutní řešení s sebou však zároveň nese značnou časovou náročnost a již zmíněné riziko neúspěchu.

Mírnější alternativou a vlastně jakýmsi mezistupněm v arzenálu obranyschopné demokracie by mohly být mimo jiné i časově omezené postihy, například v podobě možného vyřazení „provinilé“ strany z voleb. Zavedení takového opatření by ale vyžadovalo změnu ústavy, a tudíž i potřebný konsenzus napříč politickým spektrem. Použitelným nástrojem se také staly finance. V současné době totiž největší krajně

⁴⁴ Volkmann, "Kampf gegen Hydra? Der Staat und der Rechtsextremismus," 16.

⁴⁵ Klaus von Beyme, *Das politische System der Bundesrepublik Deutschland nach der Vereinigung*, vollständig überarbeitete Neuauflage (München: Piper, 1991), 379.

⁴⁶ Ibidem.

⁴⁷ Volkmann, "Kampf gegen Hydra? Der Staat und der Rechtsextremismus," 17–18.

pravicovní političtí hráči, v podobě DVU a NPD, inkasují díky svým volebním preferencím obrovské množství finančních prostředků. Stát tak ve skutečnosti dotuje své protivníky. Efektivní řešení našli ústavodárci v Dolním Sasku, kde byl článek 21, Základního zákona doplněn takovým způsobem, že protiústavní strany mohou být na základě zákona vyloučeny ze systému státního financování stran.⁴⁸ Právně je dodatek v souladu s ústavou. Problém však tkví, stejně jako v případě případného zavedení časově omezených postihů, v konsenzu napříč politickým spektrem, který by zajistil potřebnou ústavní většinu schopnou provést změnu Základního zákona. Dokud se žádné z podobných opatření neprosadí, zůstane boj s pravicovým extremismem omezen na jednotlivé lokální případy a bude veden tam, kde dochází k překračování stanovených hranic.⁴⁹

2.1.2. Úřad na ochranu ústavnosti

Jelikož došlo k jistému otupení arzenálu obranyschopné demokracie v podobě článků 18 a 21, odstavce 2, Základního zákona, pozornost se mimo jiné obrací také ke každoročním zprávám SÚOÚ⁵⁰, jejichž stigmatizující charakter představuje další z možných nástrojů v boji proti antidemokratickým uskupením.⁵¹ Od roku 1962 vydává Spolkové ministerstvo vnitra každoročně zprávu ochrany ústavnosti (*Verfassungsschutzberichte*), která není v zásadě ničím jiným, než pro veřejnost upraveným shrnutím komunikace mezi ministerstvem a SÚOÚ. Jednotlivé kapitoly jsou věnované pravcovému i levicovému extremismu, cizinecké problematice, špionáži a domácí ochraně.⁵²

SÚOÚ je ze zákona zmocněn sbírat společně se zemskými úřady na ochranu ústavnosti informace o snahách mířících proti demokratickému pořádku, proti stávajícímu stavu a bezpečnosti spolku a jednotlivých zemí, ale také o takových snahách, které by pomocí násilí mohly poškodit zahraniční zájmy Spolkové republiky Německo. Dále se úřad podílí na monitoringu a následném vyhodnocování aktivit tajných služeb cizích států, tedy špionáži na německém území a spolupodílí se na

⁴⁸ Volkmann, "Kampf gegen Hydra? Der Staat und der Rechtsextremismus," 19.

⁴⁹ Ibidem.

⁵⁰ Úřad na ochranu ústavnosti se stal po roce 1989 velmi etablovanou institucí. Zatímco v roce 1960 zaměstnával 523 zaměstnanců, v roce 1995 to bylo již 2219 zaměstnanců. Svou image staví úřad především na osvětě a otevřenosti vůči široké veřejnosti.

⁵¹ Volkmann, "Kampf gegen Hydra? Der Staat und der Rechtsextremismus," 19.

⁵² Jaschke, "Rechtsstaat und Rechtsextremismus," in *Rechtsextremismus in der Bundesrepublik Deutschland: eine Bilanz*, 321–322.

kontrarozvědných aktivitách. Naprostou většinu informací získávají zaměstnanci úřadu z veřejných a volně přístupných zdrojů, mezi něž spadají vedle tisku i osobní rozhovory, při nichž úředníci svou identitu nijak neskrývají. Součástí získávání informací jsou zároveň takzvaní důvěrníci z extrémistické scény (*Vertrauensleute* nebo také *V-Leute*), kteří nejsou (!) zaměstnanci Úřadu pro ochranu ústavnosti.⁵³ Za své informace jsou tito lidé úřadem finančně odměňováni.

Široká paleta aktivit zaměstnanců SÚOÚ, kteří pracují v rámci systému včasného varování pod rouškou preventivní ochrany ústavy, se však často nachází na hranici legality.⁵⁴ Během pozorování totiž může docházet k zásadnímu ovlivňování pozorovaného prostředí. Tento nežádoucí vliv je samozřejmě velmi nebezpečný. Potvrdilo se to v roce 2003, kdy v důsledku přílišného vlivu *V-Leute* ztroskotal první pokus o zákaz NPD.

2.1.3. Justice a policie

Dle německého politologa a odborníka na pravicový extremismus Hanse-Gerda Jaschkeho je politická justice v Německu celkem tvrdá a do určité míry jedinečná. Hranice politického vyznání jsou celkem jasně stanovené. Symboly nacionálního socialismu jsou v Německu, bez velkého překvapení, trestné, stejně jako šíření propagačních prostředků k pokračování nacionálně socialistických organizací, používání poznávacích znaků protiústavních organizací, pobuřování a nabádání k rasové nenávisti. Justice tak v tomto případě slouží nejen k vypořádání se s nebezpečnými politickými odpůrci, ale i psychologicky působí na veřejnost.⁵⁵

Policejní instituce přebírá svou roli v oblasti bezpečnosti a trestního stíhání. Vztaženo na extrémně pravicovou politickou scénu se to týká především oblasti porušování zákonů a odvracení hrozícího nebezpečí, a to především na veřejných akcích a demonstracích, kde je riziko nebezpečí a porušení zákona největší. V 90. letech došlo na základě zvýšené vlny proticizinecky namířeného násilí na území nových spolkových zemí⁵⁶ policejní složky k rozhodnutí, že policie musí zasahovat tvrději, než tomu bylo

⁵³ "Was genau macht der Verfassungsschutz?," Spolkový úřad na ochranu ústavnosti, <http://www.verfassungsschutz.de/de/das-bfv/aufgaben/was-genau-macht-der-verfassungsschutz> (poslední přístup 27. března 2013).

⁵⁴ Volkmann, "Kampf gegen Hydra? Der Staat und der Rechtsextremismus," 21.

⁵⁵ Jaschke, "Rechtsstaat und Rechtsextremismus," 323–324.

⁵⁶ Kupříkladu vlna násilí v městech Rostock-Lichtenhagen a Hoyerswerda, dále pak nacistický pochod ve Fuldě v srpnu 1993. Celkem zemřelo v Německu v důsledku extrémně pravicového násilí během 90. let 40 lidí.

doposud. Požadováno bylo především hojnější využívání zákazu shromažďování se. Policejní taktika se tak stala ofenzivnější.⁵⁷

3. Národnědemokratická strana Německa – historický vývoj

3.1. Co předcházelo vzniku NPD

Těsně po druhé světové válce a během vzniku nového západoněmeckého státu o pár let později panoval ve společnosti, i u nových politických špiček⁵⁸, částečně naordinovaný, silný anti-hitlerismus. Co se však extrémně pravicové tradice týče, nedá se v této době, stejně jako po skončení éry vládnutí Sjedinené socialistické strany Německa na počátku 90. let 20. století, mluvit o *Stunde-null*. Totalitaristický a proti demokracii směřující potenciál byl u části německého obyvatelstva stále přítomen.⁵⁹ Není proto divu, že v této době docházelo ke snahám tento potenciál kumulovat a politicky využít, snahy obnovit staré krajně pravicové strany však byly neúspěšné. Důvodem byl především zákaz NSDAP a jejích nástupnických organizací a zavedení tzv. licenčního systému, jenž formování extrémních organizací výrazně omezil. K úplnému omezení však nedošlo, jelikož se některé strany úspěšně schovaly pod záštitu nacionálně-konzervativních a německy-nacionálních stran a stranickou licenci nakonec dostaly.

Po vzniku západoněmecké republiky v roce 1949, a s tím spojeným zrušením licenčních zákonů, došlo k prudkému nárůstu počtu krajně pravicových stran. Avšak i tyto strany podléhaly tvrdým represím ze strany státu a nutně tak žily v neustálém strachu ze zákazu.⁶⁰ Jako nejradikálnější pravicová strana se při prvních volbách do Spolkového sněmu jevila *Deutsche Konservative Partei - Deutsche Rechts-Partei*, jež získala 1,8 procenta hlasů. Právě z této strany, jejíž velkou část členské základny představovali jedinci s nacistickou minulostí, a jež se oficiálně hlásila k odkazu konzervatismu a nacionalismu před rokem 1933, se etablovali budoucí členové budoucích extrémně pravicových stran, mezi nimiž nechyběla ani extremistická SRP, ani později založená NPD. *Deutsche Rechts-Partei*, přejmenovaná na *Deutsche*

---

⁵⁷ Jaschke, "Rechtsstaat und Rechtsextremismus," 326.

⁵⁸ Zejména to platí pro Konrada Adenauera, Kurta Schummachera, Theodora Heusse a další osobnosti podílející se na vzniku nové spolkové republiky.

⁵⁹ Harald Bergsdorf, *Die neue NPD: Antidemokraten im Aufwind* (München: Olzog, 2007), 28.

Reichspartei (dále už jen DRP) dominovala na štěpící se extrémně pravicové politické scéně po zákazu SRP v roce 1952 po zbytek 50. let.⁶¹ I přes optimální podmínky poválečné doby však extrémní pravice nenašla ve společnosti odezvu. Důvodem byla rychlá integrační síla politického systému, konsenzus a ekonomická prosperita, která Němce zajímala více než nový společenský pořádek.⁶² Svou roli také jistě sehrály mechanismy obranyschopné demokracie, jejíž sílu prezentovaly dva odstrašující příklady zákazu politické strany z let 1952 a 1956. Období neúspěchu však mělo být brzy nahrazeno, z hlediska národní opozice, zlatým obdobím druhé poloviny 60. let, tedy obdobím vzniku a raketového nástupu NPD.

3.2. Vznik, vzestup a pád

Takzvaná druhá vlna německé extrémní pravice je spojována s relativně krátkým, za to však politicky krušným obdobím druhé poloviny 60. let. NPD vznikla 28. listopadu 1964 jako reakce na tehdejší rozštěpenou extrémně pravicovou politickou scénu, kterou chtěla sjednotit. Jelikož naprostá většina členské základny pocházela z nechvalně známé DRP, bylo třeba se propojení s touto stranou (alespoň navenek) zbavit. Do čela NPD tak byl jmenován namísto Adolfa von Thaddena⁶³ Friedrich Thielen, jenž měl poskytovat straně dobrou image na venek a nasměrovat ji do politicky umírněných kruhů. A byl to právě Thielen, který ještě před spolkovými volbami v roce 1965 otevřel stranu nacionálním konzervativcům a německým nacionalistům.⁶⁴ Aby bylo dosaženo oproštění se od nacionálního socialismu, zřekla se NPD alespoň navenek jakékoliv agrese a přihlásila se k demokracii a principu právního státu. Přesto se o případném zákazu strany diskutovalo již od jejího samotného počátku.⁶⁵

První tři roky své existence neměla strana ucelený program,⁶⁶ to jí však nebránilo ucházet se o poslancecké mandáty v boji s ostatními politickými konkurenty. Ve svém manifestu vsadila především na nacionalismus a spojení obou německých států. Veřejně agitovala za výhody pro Němce na trhu práce, odmítla vinu nacionálně socialistického režimu na rozpoutání války a stěžovala si na všeobecný kulturní propad německé společnosti. Přestože nebyla struktura strany demokratická, a přestože se třetí

---

⁶⁰ Stöss, *Rechtsextremismus im vereinten Deutschland*, 42.

⁶¹ McGowan, *Radikální pravice v Německu: od roku 1870 po současnost*, 171–177.

⁶² Stöss, *Rechtsextremismus im vereinten Deutschland*, 47.

⁶³ Bývalý předseda DRP v Dolním Sasku. Ačkoli nebyl předsedou NPD, fakticky stranu ovládal.

⁶⁴ Bergsdorf, *Die neue NPD: Antidemokraten im Aufwind*, 34–35.

⁶⁵ Flemming, *Das NPD-Verbotsverfahren*, 88.

⁶⁶ Jednalo se o bezpečnostní záměr. NPD nechtěla poskytovat úřadům příliš mnoho materiálů.

říše stala stálým tématem strany, nebyla NPD nikdy nástupnickou organizací nacionálního socialismu. Jako taková spíše naplňovala rysy německého nacionalismu.⁶⁷

I přes absenci uceleného programu se straně začalo pozoruhodně dařit. Již tři roky po svém vzniku získala ve spolkových volbách v roce 1965 kolem 2 procent hlasů, což vzhledem k době jejího trvání představovalo značný úspěch. O rok později překonala pětiprocentní hranici v zemských volbách v Bavorsku a v následujících letech se jí podařilo získat poslanecká křesla v parlamentech v Hesensku, Brémách, Dolním Sasku, Porýní-Falci, Šlesvicku-Holštýnsku a Bádensku-Württembersku. V předvolebních kampaních vsadila NPD na tvrdý boj – kritiku tehdy vládnoucí velké koalice a odmítnutí amerikanizace německých médií. V roce 1968 se NPD dostala na dlouhou dobu naposledy do zemského sněmu. V Bádensku-Württembersku se jí tehdy podařilo získat 9,8 procent odevzdaných voličských hlasů, což představuje její historické maximum. Došlo tak k rozšíření voličské základny ze severu i na jih Německa vedle starších voličů se straně podařilo zaujmout i mladší voliče z nižších i středních tříd. Ve druhé polovině 60. let tak NPD fungovala jako sběrná strana.⁶⁸ Jakožto strana staré pravice byla jedinou relevantní krajně pravicovou stranou, zatímco význam ostatních extrémně pravicových politických celků byl spíše marginální. NPD se tak na základě volebních výsledků stala v mnoha zemských sněmech čtvrtou stranou. Důvodem jejího úspěchu byly především oslabená hospodářská konjunktura a velká koalice,⁶⁹ národní demokraté se navíc prezentovali jako protipól levicového extremismu.⁷⁰

Úspěch však netrval dlouho. V roce 1967 nahradil po vleklých vnitrostranických sporech Thielena na postu předsedy strany zkušený Adolf von Thadden a zároveň byl přijat stranický program. Obě dvě události měly za následek, že se strana začala posouvat na pomyslném politickém spektru více doprava. Ekonomická situace se zlepšovala a díky tvrdé předvolební kritice ze strany velké koalice byla NPD v německé společnosti čím dál víc stigmatizována.⁷¹ Neblahému vývoji nepomohly ani přetrvávající vnitrostranické rozpory a nespokojenost s výsledky zemských voleb v Porýní-Vestfálsku a Šlesvicku-Holštýnsku. Volby do Spolkového sněmu v roce 1969 nakonec skončily neúspěchem. Strana získala 4,3 % hlasů a do parlamentu se nedostala.

⁶⁷ Pfahl-Traugher, *Rechtsextremismus in der Bundesrepublik*, 26.

⁶⁸ Botsch, *Die extreme Rechte in der Bundesrepublik Deutschland 1949 bis heute*, 49–50.

⁶⁹ Velká koalice mezi SPD a CDU/CSU mohla vyvolávat pocit, že již není žádné jiné politické alternativy.

⁷⁰ Bergsdorf, *Die neue NPD: Antidemokraten im Aufwind*, 36.

Stále častější diskuze o zákazu NPD, jejichž intenzita odpovídala volebním úspěchům strany⁷², najednou zmizely. Tak skončila zlatá éra, po které NPD upadla do hluboké a dlouhodobé vnitrostranické krize.

3.3. Krize 70. a 80. let

Po neúspěšných volbách do Spolkového sněmu se vnitrostranické spory ještě prohloubily. Ve straně se rozhodovalo o jejím budoucím směřování. Spor mezi mírnějším a extrémnějším křídlem vyhrálo nakonec první jmenované. V roce 1970 se NPD v tzv. Wertheimském manifestu označila za konzervativní a nabídla se tak jako nacionálně konzervativní koaliční partner křesťanskodemokratické CDU. Ta však byla v opozici a mohla se tak programově profilovat více vpravo, o spolupráci s NPD tak nebyl ze strany CDU zájem. O rok později odešel z důvodu většinového nesouhlasu strany se záměrem vytvořit nadstranický „Akční odpor“ proti Brandtově východní politice z předsednického vedení von Thadden. Důsledkem těchto faktorů došlo na počátku 70. let k radikálnímu odlivu členů a NPD se stala na dlouhou dobu stranou marginálního významu. Zároveň se začaly uvnitř strany vytvářet ozbrojené a k násilí blízké skupiny.⁷³ Von Thaddena nahradil na postu předsedy mladý a méně charismatický Martin Mußgnug, pod jehož vedením se straně v následujícím období nedařilo a propadala jak ve volbách na spolkové, tak i na zemské úrovni. Na druhou stranu se však otevřela spolupráci s radikální mládežnickou organizací Mladých nacionálních demokratů (*Junge Nationaldemokraten*, dále jen JN), která se brzy pokusila zaváděním prvků nové pravice napomoci v hledání nové stranické identity. Myšlenky nové pravice však tehdy nenalézaly ve straně, která se zabývala spíše otázkami minulosti (prvky staré pravice), přílišné pochopení a musely tak počkat na svůj úspěch až do druhé poloviny 90. let. Krizí zasažená a rozštěpená NPD nedokázala jednotně kriticky reagovat na Brandtovu východní politiku, ani na ropnou krizi během let 1974 a 1975.⁷⁴ Navíc měla strana již od roku 1971 novou konkurenci v podobě Freyovy DVU, jež vznikla jako reakce na vnitrostranickou NPD, a jež ji na pozici extrémně pravicového lídra velmi rychle nahradila. V dubnu 1978 se navíc nakrátko

---

⁷¹ Pfahl-Traugher, *Rechtsextremismus in der Bundesrepublik*, 27.

⁷² Flemming, *Das NPD-Verbotsverfahren*, 88.

⁷³ Toralf Staud, *Moderne Nazis: die neuen Rechten und der Aufstieg der NPD* (Köln: Kiepenheuer & Witsch, 2006), 35–36.

⁷⁴ Stöss, *Rechtsextremismus im vereinten Deutschland*, 50–51.

rozhořela debata o zákazu NPD. Správní soudní dvůr v Mannheimu však tehdy rozhodl, že strana nesleduje protiústavní cíle.⁷⁵

Zatímco v předvolebním boji do Spolkového sněmu v roce 1980 vystupovala strana nejistě a ztrácela další voliče, představovala následující dekáda slibnější vyhlídky. Stranické vedení se zabývalo spíše tématy minulosti, s novými, aktuálními tématy však přišel tehdejší předseda JN a pozdější předseda NPD Günther Deckert. V souvislosti s tehdejší rostoucí společenskou politickou vykořeněností, mírou přistěhovalectví a nezaměstnanosti vznikla pro extrémní pravici sympatická témata, která začala NPD pomalu využívat. Po změně vlády v roce 1983 a nástupu křesťanskodemokratické koalice k moci, se mohla NPD konečně pomalu stabilizovat. Ve spolkových volbách v roce 1983 obdržela strana pouhých 0,3 procent všech odevzdaných hlasů, v těch příštích již o tři desetiny procentních bodů více.⁷⁶ Přesto se však nedá říci, že by si NPD během 80. let dokázala výrazně zlepšit své postavení. Zatímco se v roce 1982 postavila za ochranu životního prostředí, z řad se stranou spojených radikálních JN se ve velkém počtu etablovali neonacisté. I přes distancování se NPD od těchto skupin a nový, celkově mírnější postoj, zůstala NPD u pravicově extremistické argumentace. K úspěchu nepomohla ani, především z finančních důvodů iniciovaná, spolupráce s DVU. Na scéně se totiž v roce 1983 objevil nový konkurent v podobě strany Republikánů (*Die Republikaner*, dále jen REP), která na příštích několik let převzala pomyslné žezlo německé extrémní pravice.⁷⁷

Velkou nejistotu, spojenou s mnoha očekáváním a novými příležitostmi, ale také se ztrátou ústředního tématu krajně pravicové politické agitace, přinesl nenadálý pád východního bloku a následující znovusjednocení Německa na podzim roku 1990.

3.4. Od sjednocení až k ústavnímu soudu

V prvních celoněmeckých volbách v listopadu roku 1990 nezaznamenala žádná krajně pravicová strana významnější úspěch. Důvodem byla, vedle již zmíněné ztráty hlavního tématu v podobě německého sjednocení, především polarizace politické scény, způsobená předvolebním bojem předsedů dvou největších stran – Helmutha Kohla (CDU) a Oskara Lafontaine (SPD). Pro jiné strany tak již nezbyl v předvolebním boji prostor.⁷⁸

⁷⁵ Flemming, *Das NPD-Verbotsverfahren*, 94.

⁷⁶ Bergsdorf, *Die neue NPD: Antidemokraten im Aufwind*, 41–43.

⁷⁷ Botsch, *Die extreme Rechte in der Bundesrepublik Deutschland 1949 bis heute*, 89–93.

⁷⁸ Bergsdorf, *Die neue NPD: Antidemokraten im Aufwind*, 43.

NPD, která ve volbách získala 0,3 procenta všech hlasů, opět nedosáhla ani na minimální hranici jednoho procentního bodu⁷⁹ a stejně tak se jí nedařilo ani ve volbách do zemských parlamentů. V důsledku stále se prohlubující programové, ale především finanční krize se uvnitř strany stále naléhavěji řešila existenční otázka. Předseda Mußnug agitoval za rozpuštění strany a společně s bývalým členem REP Haraldem Neubauerem chtěl vytvořit novou, zastřešující krajně pravicovou stranu *Deutsche Allianz – Vereinigte Rechte*.⁸⁰ Se svým návrhem se však uvnitř strany setkal s vysloveným odporem, a záhy, v listopadu roku 1990, stranu opustil. Novým předsedou se stal o pár měsíců později radikální Günther Deckert,⁸¹ s nímž se v NPD opět objevila snaha navrátit politiku 70. let, tedy politiku proticizineckou a revizionistickou. Deckert byl nakonec ve svém úsilí úspěšný, stranu to však neposílilo, právě naopak. V roce 1994 poprvé za celou svou historii strana nekandidovala do spolkových voleb a stále více ztrácela na již tak marginálním významu. I přes staronové směřování, které započalo období napojení NPD na neonacisty a extrémně pravicové skinheady, však strana stále ztrácela nejen na významu, ale i na členech. Oprávněně se obávala hrozícího zákazu⁸², a proto se navenek od neonacistů a násilníků distancovala, čímž ale ztratila další členy. Kdo naopak posílil, byla menší a radikálnější mládežnická uskupení. V roce 1995 přinesl historický revizionismus Deckertovi dva roky nepodmíněného vězení^{83,84}. Poté, co byl ze strany vyloučen, nahradil jej na místě předsedy Udo Voigt, jehož zvolení předznamenalo počátek období tzv. druhého jara NPD.

Nový předseda s sebou do vedení strany přinesl zcela novou politiku vykazující prvky nové pravice a prozíravě se zaměřil na potenciální voliče z nových spolkových zemí, což se později ukázalo jako velmi prozřetelný tah.⁸⁵ Co se nové politiky týče, dominovala především společensko-politická témata, přítomné však byly i nacionálně revoluční a nacionálně socialistické fragmenty, společně s agresivním

⁷⁹ V případě dosažené hranice alespoň 1 % voličských hlasů má strana nárok na částečnou kompenzaci finančních nákladů na předvolební kampaň. Pro NPD tedy představuje 1 % velmi zásadní hranici.

⁸⁰ Strana později opravdu vznikla, nicméně pod názvem Německá liga pro lid a vlast. Svůj účel však nesplnila a stala se marginální stranou bez jakéhokoli významu.

⁸¹ Botsch, *Die extreme Rechte in der Bundesrepublik Deutschland 1949 bis heute*, 109–111.

⁸² O zákazu NPD se v souvislosti se zvýšenou vlnou násilí v první polovině 90. let opravdu uvažuje. Jak ve vládě, tak v radě i sněmu je však zákaz důvodně nahlížen až pouze jako nejkrajnější řešení. Nakonec se návrh neprosadil.

⁸³ Odsouzen za štvání lidu, podněcování k rasové nenávisti, urážení a nactiutrhání památky zemřelých.

⁸⁴ Bergsdorf, *Die neue NPD: Antidemokraten im Aufwind*, 44.

⁸⁵ Země bývalé NDR skýtalý pro NPD velký potenciál. Strana zde mohla oslovit velkou část voličů bývalé SED, se kterou paradoxně sdílela spoustu programových podobností. Vedle určité afinity zdejšího obyvatelstva k totalitarismu, militarismu a antipluralismu tak mohla strana těžit z převládajícího odporu k cizincům a velkého podílu nevěřících lidí.

antikapitalistickým postojem a obavou z nezaměstnanosti a téma sociální krize. Strana se nově zaměřila na mladistvé z nižších společenských vrstev a zároveň se plně otevřela mladým neonacistům z JN. Zatímco se NPD v roce 1996 ocitla na nejnižším bodě počtu stranických členů (3500), s nástupem Voigta se stabilizovala a začala svou členskou základnu rozšiřovat (viz. Obr. 2). Následujícího roku již byla stranou s nejrychleji zvětšující se členskou základnou na celé německé extrémně pravicové scéně.⁸⁶ Přestože se Voigtovi podařilo postavit stranu opět na nohy, a to především po organizační, programové a strategické stránce, přílišné volební úspěchy zatím nezaznamenávala.⁸⁷ Prvním nepatrným náznakem zlepšení se staly volby do zemského sněmu v Meklenbursku-Předním Pomořansku v roce 1998 a o rok později v Sasku, kdy NPD v obou případech dosáhla výsledku těsně nad jedno procento voličských hlasů a mohla se tak těšit z pokrytí nákladů na předvolební kampaň. Výsledkově výrazněji se však strana dlouho nedokázala prosadit, a tak se zaměřila na jeden z dalších dvou pilířů Voigtova troj-pilířového programu⁸⁸ – totiž na aktivní politiku boje o ulice, zahrnující protesty, demonstrace a pochody.⁸⁹

Udo Voigt se svou politikou zasadil o navýšení členské základny a zásadní proměnu strany. NPD tak již nebyla stranou s typickou pravicovou rétorikou, ale stala se revoluční a státu nepřátelskou stranou, jež se začala prezentovat jako alternativa současného politického systému.⁹⁰ Ze skrytě extremistické strany se stala otevřeně extremistická strana, jež své protiústavní cíle neváhá veřejně prezentovat. S ohledem na počet členů (viz. Obr. 2) a volební výsledky však transformovaná strana nepředstavovala v porovnání se 60. léty prakticky žádné výraznější nebezpečí.

Paradoxní je následující fakt. Zatímco byl na konci 60. let požadavek zakázat NPD z politických důvodů velmi dobře pochopitelný, zároveň však z právního hlediska bez šance na úspěch, naskytla se koncem 90. let situace zcela opačná. Svou radikalizací a veřejným vystupováním poskytla sice NPD nově důkaz o tom, že by mohla chtít ohrozit stávající demokratické uspořádání Spolkové republiky Německo, na druhou stranu však s ohledem na svou marginální členskou a voličskou základnu, stejně jako s ohledem na svou chatrnou organizaci, sotva představovala reálnou sílu, která by

⁸⁶ Pfahl-Traughber, *Rechtsextremismus in der Bundesrepublik*, 36.

⁸⁷ Bergsdorf, *Die neue NPD: Antidemokraten im Aufwind*, 46.

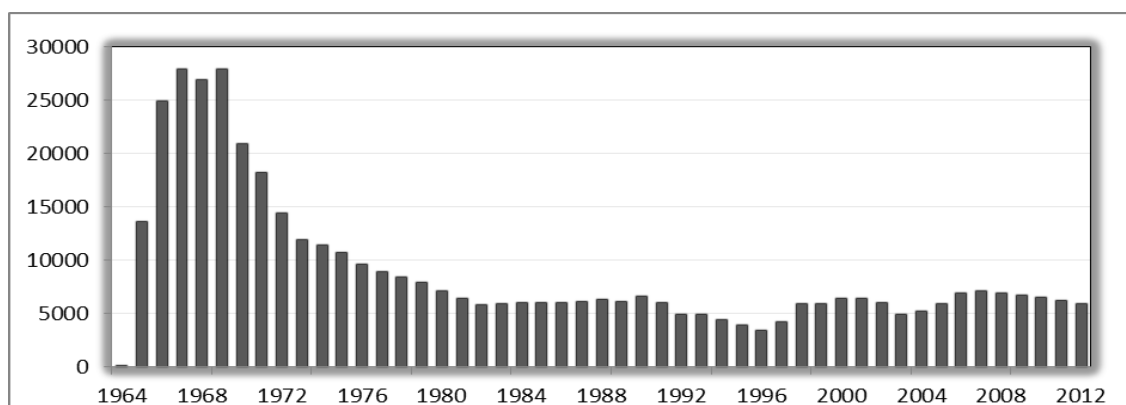
⁸⁸ Koncept se skládá z boje o parlamenty, o voliče a o ulice.

⁸⁹ Pfahl-Traughber, "Der organisierte Rechtsextremismus in Deutschland nach 1945," in *Rechtsextremismus in der Bundesrepublik Deutschland: eine Bilanz*, 96.

⁹⁰ Staud, *Moderne Nazis: die neuen Rechten und der Aufstieg der NPD*, 51.

německou demokracii mohla jakkoli ohrozit.⁹¹ Ještě v roce 1999 spolkový ministr vnitra Otto Schilly⁹² konstatoval velmi špatný stav extrémně pravicových stran v Německu a ubezpečoval veřejnost, že tyto strany žádné riziko pro německou demokracii nepředstavují. SÚOÚ dal ministrovi za pravdu, když ve své zprávě za rok 1999 označil NPD jako bezvýznamnou a organizačně vratkou.⁹³ Nutno však zdůraznit, že právě nové směřování strany velmi zjednodušilo podmínky, které zanedlouho vyústily v situaci, kdy se NPD ocitla nejbližší možnosti zákazu v celé své dosavadní historii.

Obr. 2 Počet členů NPD v období 1964 - 2012

Zdroj: SÚOÚ (zpracováno autorem)

4. Na tenkém ledě – NPD od roku 2001 do současnosti

Důsledkem své radikalizace, ale především díky nárůstu vlny násilí na počátku nového milénia a poněkud zbrklé reakci (téměř) celé německé politické scény se ocitla nedávno stabilizovaná NPD opět na pokraji svého zániku. Konkrétně před SÚS v Karlsruhe, kde se konečně⁹⁴ mělo rozhodnout o protiústavnosti strany. Jak a jak rychle došlo k podání návrhu na zákaz NPD? Jak samotný proces probíhal? Ovlivnil stranu pozitivně nebo negativně a jaké s sebou přinesl důsledky do budoucna? Především však: Jakou roli sehráli němečtí politici?

⁹¹ Flemming, *Das NPD-Verbotsverfahren*, 96; také v Eckhard Jesse, "Soll die Nationaldemokratische Partei Deutschlands verboten werden?," 688–689.

⁹² Otto Schilly (SPD) ve funkci spolkového ministra vnitra v letech 1998 – 2005.

⁹³ Flemming, *Das NPD-Verbotsverfahren*. 96–97.

⁹⁴ O zákazu strany se hovořilo v její historii několikrát, po jejím vzniku, především pak v druhé polovině a na konci 60. let, znovu pak v souvislosti s vlnou extrémně pravicového násilí namířenému proti cizincům v první polovině 90. let a v souvislosti s radikalizací strany v druhé polovině 90. let. Až teprve nové tisíciletí, především pak rok 2001, přineslo významnou změnu.

4.1. Co předcházelo pokusu o zákaz, aneb efekt sněhové koule

Vše začalo v lednu, roku 2000. NPD sice nesklízela žádné volební úspěchy, úspěšně však nadále zvětšovala svou členskou základnu a s novými členy a důrazem na pilíř boje o ulice se stále více radikalizovala. Ačkoli tuto skutečnost nesla velká část německé společnosti nelibě, k rozpoutání větší politické debaty (mj. o možnosti zákazu strany) to nestačilo. Jako katalyzátor však zapůsobila neobvyklá vlna násilí namířená proti cizincům a menšinám. Nejprve došlo na více místech⁹⁵ k poškození židovských hřbitovů. V dubnu pak byla, za účasti jednoho z členů NPD, zapálena synagoga v Erfurtu. V červnu podlehl těžkým zraněním následkem brutálního útoku tří opilých skinheadů v Dessau Mosambičan Alberto Adriano, o měsíc později zemřel v Ahlbecku následkem útoku neznámých pachatelů bezdomovec. v Severním Porýní-Vestfálsku se pak Thorsten Krämer, další člen NPD, podílel s ostatními neonacisty na rušení připomínkové akce koncentračního tábora Mahnmal. Ačkoli jde v období 90. let a přelomu nového tisíciletí konstatovat spíše klesající tendence počtu (organizovaných i neorganizovaných) pravicových extremistů, stejně jako pravicově extremisticky motivovaných násilných činů, vzrostl v roce 1999 v porovnání s rokem 1992 počet militantních aktivistů téměř o třetinu – na 9000 lidí.⁹⁶ Množství násilných činů se až do července 2000 zmenšovalo, až po započaté politické diskuzi a medializaci začalo toto číslo rychle narůstat.⁹⁷ Násilí, kterému bylo v médiích věnováno velmi mnoho prostoru, a které šířilo v řadách německého obyvatelstva nechuť k pravicovému extremismu a tudíž i k NPD, nemohlo dlouho zůstat bez odezvy.

Prvním politikem, který na situaci zareagoval, byl duryšský ministr vnitra Christian Köckert⁹⁸. Jeho návrh podat žádost na zákaz NPD však nenašel mezi kolegy dostatečnou oporu. Až teprve bombový útok na ruské Židy v Düsseldorfu na konci července poskytl potřebný argument, který okamžitě využil Günther Beckstein⁹⁹. Ten tak reagoval na výroky ze strany SPD a Zelených, které sváděly vinu za zvýšenou vlnu extrémně pravicového násilí na CDU a její štvavou kampaň¹⁰⁰ v boji o zemské parlamenty v Hesensku a Severním Porýní Vestfálsku v letech 1999 a 2000.¹⁰¹ Přestože Beckstein nejdříve hledal podporu napříč politickou scénou, ale i ve své straně samotné,

⁹⁵ 8.ledna v Erfurtu, 16.ledna v Göttingen, 24.ledna v Postupimí, 27.března v bavorském Georgensmündu.

⁹⁶ Flemming, *Das NPD-Verbotsverfahren*, 97.

⁹⁷ Jesse, "Soll die Nationaldemokratische Partei Deutschlands verboten werden," 687.

⁹⁸ Christian Köckert (CDU) ve funkci duryšského ministra vnitra v období 1999 – 2002.

⁹⁹ Günther Beckstein (CSU) byl tehdy bavorským ministrem vnitra, ve funkci byl v období 1993 – 2007.

¹⁰⁰ Jako příklad může posloužit volební heslo „Kinder statt Inder“ (v češtině „Děti namísto Indů“).

jen velmi těžko, byl v porovnání s Köckertem nakonec úspěšnější.¹⁰² Odborníci z řad policie a justice byli jednotně proti zákazu, jejich hlasům však nebyla věnována na politické scéně dostatečná pozornost.¹⁰³ Jedním z mála silných spojenců Becksteina byl již od počátku tehdejší spolkový ministr životního prostředí Jürgen Trittin¹⁰⁴, jemuž zákaz NPD ladil k jeho image boje proti pravici. Bavorskou iniciativu dále podpořili ministerští předsedové Dolního Saska (Sigmar Gabriel, SPD), Saska-Anhaltska (Reinhard Höppner, SPD), Braniborska (Manfred Stolpe, SPDD) a Severního Porýní-Vestfálska (Wolfgang Clement, SPD), a ministři vnitra Bádenska-Württemberska (Thomas Schäuble, CDU) a Dolního Saska (Heiner Bartling, SPD).¹⁰⁵ Jinde se však Becksteinův návrh setkal s nepochopením a odporem. Proti návrhu na zákaz NPD stály především dva argumenty: zaprvé by případný zákaz akorát posunul stranu do podzemí, kde by byla daleko hůře kontrolovatelná,¹⁰⁶ a zadruhé byl prý potenciál organizovaného násilí na extrémně pravicové scéně organizován mimo NPD.¹⁰⁷ Vyložený nesouhlas dávali najevo od samého počátku ministři vnitra Berlína (Eckart Werthebach, CDU) a Braniborska (Jörg Schönbohm, CDU), dále předseda FDP Wolfgang Gerhardt i předsedové strany Zelených Renate Künast a Fritz Kuhn.¹⁰⁸ Ani kompetenčně a informačně velmi dobře vybavený spolkový ministr vnitra Otto Schilly, alespoň ze začátku, neskrýval ohledně zákazu důvodné obavy.

Již týden po Becksteinově iniciativě byla debata o zákazu NPD v plném proudu. Napomohlo tomu mimo jiné i ohlášení NPD, která se chystala dne 27. ledna 2001, na výročí osvobození koncentračního tábora Osvětim, demonstrovat proti plánované stavbě pomníku obětem Holocaustu v Berlíně. 3. srpna 2000 svolal Thomas Schäuble konferenci ministrů vnitra a již o den později se volalo po utvoření odborné komise, která se měla návrhem na zákaz NPD podrobně zabývat. Týden na to byla tato komise sestavena a započala svou činnost. Dohromady ji tvořily dvě skupiny, první sbírala materiály dokazující NPD protiústavní charakter¹⁰⁹, ta druhá pak zkoumala šance na úspěch případného návrhu.¹¹⁰ Sám Gerhard Schröder byl od začátku, podobně jako

¹⁰¹ Staud, *Moderne Nazis: die neuen Rechten und der Aufstieg der NPD*, 62–63.

¹⁰² Bergsdorf, *Die neue NPD: Antidemokraten im Aufwind*, 59–60.

¹⁰³ Staud, *Moderne Nazis: die neuen Rechten und der Aufstieg der NPD*, 60–61.

¹⁰⁴ Jürgen Trittin (Bündnis 90/ Die Grünen) ve funkci spolkového ministra životního prostředí, ochrany přírody a jaderné bezpečnosti v letech 1998 – 2005.

¹⁰⁵ Flemming, *Das NPD-Verbotsverfahren*, 100.

¹⁰⁶ Staud, *Moderne Nazis: die neuen Rechten und der Aufstieg der NPD*, 62–63.

¹⁰⁷ Flemming, *Das NPD-Verbotsverfahren*, 99.

¹⁰⁸ *Ibidem*, 99–100.

¹⁰⁹ Centrem zájmu bylo napojení strany na militantní skupiny a souvislost stranické programatiky a násilí.

¹¹⁰ Flemming, *Das NPD-Verbotsverfahren*, “ 100–103.

Schilly, vůči zákazu skeptický, avšak po vytvoření komise a převážení hlasů lobujících za zákaz strany se za návrh opatrně postavil také. Požadoval však, aby byl návrh podán kumulativně Spolkovou vládou, sněmem i radou. Důvod byl zřejmý – v případě neúspěchu by tak vinu nesly všechny instituce společným dílem.¹¹¹ SPD svého kancléře následovala, dokonce i Otto Schilly změnil názor a vyslovil se pro případný společný požadavek na zákaz NPD.¹¹² Jako důkaz odhodlanosti v boji proti pravicovému extremismus nechal pak Schilly 14. září zakázat skinheadský spolek „Blood and Honour“ a mladistvou organizaci „With You“.¹¹³

V září, tedy měsíc po červencovém útoku v Düsseldorfu byla diskuze ohledně nebezpečí pravicového extremismu redukována výhradně na zákaz NPD. Panoval však relativní klid, neboť se čekalo na výsledky šetření odborné komise. Politická scéna i jednotlivé strany, především CDU, SPD a Zelení, byly názorově výrazně rozštěpeny. Bavorská CSU byla, ze své pozice opoziční strany, spíše pro zákaz, stejně jako strana Republikánů a DVU.¹¹⁴ Poslední dvě strany však sledovaly v zákazu strany jasný cíl – úbytek konkurence.

Ačkoli neměl návrh na počátku příliš politických zastánců, během léta a podzimu jeho podpora výrazně vzrostla. Zároveň však vzrostl počet násilných činů. Den německé jednoty, 3. října, předznamenal zásadní zlom. Kromě vyššího počtu extrémně pravicově útoků totiž došlo v Düsseldorfu opět k protižidovskému útoku, tentokrát se neznámí útočníci pokusili zapálit synagogu.¹¹⁵ Napětí a odpor k pravicovému extremismu ve společnosti rostly a Becksteinova iniciativa začala velmi rychle přibírat další a další stoupence. Kancléř Schröder, původně odpůrce, později velmi zdrženlivý podporovatel zákazu, zároveň však milovník velkých gest, přijel v souvislosti s říjnovým útokem do Düsseldorfu osobně, aby zde 19. srpna svým voláním po tzv. povstání slušných¹¹⁶ Becksteinovu iniciativu podpořil.

Přestože nebyl dopaden viník prvního düsseldorfského útoku, a přestože říjnovými žháři byli nakonec dva islamisté nesouhlasící s politikou Izraele, byla veškerá pozornost uměle svedena k NPD. Ačkoli nebyla nikdy prokázána jakákoli spojitost mezi stranou (respektive jejími členy) a červencovým útokem, vypukla na německé politické

¹¹¹ Staud, *Moderne Nazis: die neuen Rechten und der Aufstieg der NPD*, 65.

¹¹² *Süddeutsche Zeitung*, "Streit um mögliches NPD-Verbot", 11. září 2000, Factiva (poslední přístup 22. dubna 2014).

¹¹³ Flemming, *Das NPD-Verbotsverfahren*, 105.

¹¹⁴ *Ibidem*, 104–105.

¹¹⁵ *Ibidem*, 109.

¹¹⁶ V němčině „*Aufstand der Anständigen*“.

scéně hysterická diskuze, která byla živená především hladem po symbolické politice a značnou senzacechtivostí médií.¹¹⁷ Přístup politiků, ve smyslu „kdo nepodpoří zákaz NPD, nechce se aktivně vypořádat s německým pravicovým extremismem,“ nakonec vedl k efektu sněhové koule. Naprostá většina politiků napříč politickým spektrem, až na výjimku stoupenců z řad liberální FDP, nechtěla v očích společnosti působit nečinně a klesnout v porovnání s konkurencí. Po kancléřově výzvě k zákazu NPD následoval ze strany nejrůznějších politiků příval dalších. Sám Otto Schilly odvolal závěrečné sezení komise, předčasně prohlásil její závěry za závazné a vyjádřil se v tom smyslu, že je potřeba udělat rozhodnutí jdoucí ve směru zákazu NPD.¹¹⁸ Závěry komise, respektive její druhé skupiny, však byly ve skutečnosti opačné – podle ní by bylo doporučení podat návrh neseriózním krokem ignorujícím příliš velké riziko neúspěchu a nedostatek důkazů o aktivně bojové činnosti se záměrem nahradit demokratický pořádek SRN.¹¹⁹

Uspěchané tempo přešlo ve zběsilé. Ministr vnitra Schilly začal požadovat od Spolkového sněmu samostatnou žádost. K prostudování materiálů odborné komise nebyl téměř žádný čas. Navíc došlo mezi spolkem a jednotlivými zeměmi ke sporu. Zatímco spolek chtěl podat návrh co nejdříve a řešil hlavně časový program a počet případných návrhů, země byly zdrženlivější. Účelnost samotného návrhu se řešila jen okrajově.¹²⁰ Proti zákazu a jeho účelnosti se v tomto období jako jeden z prominentních politiků postavil hesenský ministerský předseda Roland Koch. Dle jeho názoru by se zákazem porušila téměř 40–letá tradice boje proti extremismu, který byl doposud porážen politicky a ne juristicky.¹²¹ O postoji spolkových zemí se hlasovalo 26. října na konferenci ministrů vnitra. Hlasování se zdržely Hesensko a Sársko, které tak vyjádřily svůj nesouhlas, a proto mohl být výsledek hlasování (pro podání návrhu) považován za jednohlasný. O necelé dva týdny později, 8. listopadu, odhlasoval podání samostatného návrhu na zákaz NPD Spolkový sněm a dva dny na to i Spolková rada¹²². Při posledním projednání návrhu ve Spolkovém sněmu pak hlasování proběhlo následovně: pro zákaz

¹¹⁷ Jesse, "Soll die Nationaldemokratische Partei Deutschlands verboten werden?" 687.

¹¹⁸ *Allgemeiner Deutscher Nachrichtendienst*, "Verwirrung um Verbotsantrag gegen NPD - Schilly dafür," 7. října 2000, databáze Factiva (poslední přístup 22. dubna 2014).

¹¹⁹ Roland Nelles, "Schilly beharrt auf NPD-Verbotsantrag," *Die Welt*, 10. října 2000, <http://www.welt.de/print-welt/article537572/Schilly-beharrt-auf-NPD-Verbotsantrag.html> (poslední přístup 22. dubna 2014).

¹²⁰ Lars Flemming, *Das NPD-Verbotsverfahren*. 110.

¹²¹ Roland Koch, "Den Kampf gegen den Extremismus politisch führen," *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 26. října, 2000.

¹²² Ve Spolkové radě nebyla podpora návrhu zdaleka jednotná. Proti návrhu byly Hesensko a Sársko, hlasování se zdržely Bádensko-Württembersko (vláda FDP), Porýní-Falc (vláda FDP) a Berlín (vláda Velké koalice).

se vyjádřily vládní strany¹²³ a socialistická Strana demokratického socialismu (PDS), proti pak od začátku jasně vystupující FDP. Unijní strany CDU/CSU se zdržely hlasování.¹²⁴

Navzdory nedostatečné diskuzi a zvážení všech pro a proti, a navzdory upozornění komisní skupiny, jejíž činnost nebyla ještě ani řádně dokončena, a jež upozorňovala na přílišné prostoupení tajných agentů v NPD,¹²⁵ bylo nakonec velmi rychle rozhodnuto. Významnou roli sehrála v tomto procesu bezesporu média¹²⁶, jež poskytla pravicovému extremismu a s ním spojeným událostem roku 2000, neobvykle velký prostor. Vlna článků a zpráv přišla v druhé polovině roku, tedy po útoku v Düsseldorfu. Za zmínku stojí především fakt, že se komentáře k případnému zákazu strany stavěly spíše zdrženlivě a kriticky.¹²⁷

4.2. *Verbotsverfahren 2001–2003*

Návrh na zákaz politické strany může být vznesen samostatně nebo kumulativně Spolkovým sněmem, Spolkovou radou a / nebo Spolkovou vládou.¹²⁸ I přes námitky některých politiků, mezi nimiž byl i kancléř Schröder, Otto Schilly nebo předsedkyně CDU Angela Merkelová, bylo nakonec rozhodnuto ve prospěch varianty oddělených návrhů. Pravděpodobně tedy převládl názor, že tři návrhy na zákaz NPD budou mít u ústavního soudu větší váhu, nežli jeden. Návrh Spolkové vlády dorazil k SÚS v Karlsruhe 29. ledna 2001, návrhy Spolkové rady a Spolkového sněmu o dva měsíce později. Na počátku října téhož roku byly požadavky uznány za přípustné a opodstatněné. Ústní přelíčení bylo stanoveno dohromady na pět termínů v lednu roku 2002.¹²⁹ NPD, zastupovaná u soudu Horstem Mahlerem¹³⁰, na to reagovala vesměs pozitivně. Argumentovala tím, že bude konečně rozhodnuto o její ústavnosti.

¹²³ V období 1998 – 2002 červenozelená vláda Gerharda Schrödera, tj. vláda SPD a Zelených.

¹²⁴ Lars Flemming, *Das NPD-Verbotsverfahren*,“ 111–114.

¹²⁵ Staud, *Moderne Nazis: die neuen Rechten und der Aufstieg der NPD*, 64-65.

¹²⁶ Roli médií v souvislosti se zákazem NPD se podrobněji věnuje v jedné z kapitol své disertační práce *Das NPD-Verbotsverfahren. Vom „Aufstand der Anständigen“ zum „Aufstand der Unfähigen“* Lars Flemming.

¹²⁷ Lars Flemming, *Das NPD-Verbotsverfahren*,“ 115.

¹²⁸ Návrh může podat i zemská vláda, ale jen v případě, že se organizace strany omezuje pouze na území dané země. Viz: Klein, *Ein neues NPD-Verbotsverfahren? Rechtsprobleme beim Verbot politischer Parteien*, 7.

¹²⁹ Eckhard Jesse, "Der gescheiterte Verbotsantrag gegen die NPD – Die streitbare Demokratie ist beschädigt worden," *Politische Vierteljahresschrift* 44, no. 3 (září 2003): 293.

¹³⁰ Horst Mahler byl v 70. letech spoluzakladatelem nechvalně známé ultralevicové teroristické organizace Rote Armee Fraktion. V roce 2000 vstoupil do NPD.

4.2.1. Návrhy Spolkové vlády, sněmu a rady

Návrh Spolkové vlády dorazil do Karlsruhe v porovnání s dalšími dvěma žádostmi sice dříve, na druhou stranu však byl také co do rozsahu nejkratší¹³¹. Hlavními argumenty pro důkaz aktivně bojovného postoje vůči demokratickému principu byly programatika pilíře boje o ulice, napojení na neonacisty a skinheady, vyhrožování a útoky na politické protivníky, existence extremistických osvobozeneckých zón a kontakty s násilníky. Nutno podotknout, že poslední tři zmíněné argumenty byly neoprávněné, jelikož se netýkaly celé strany, nýbrž jen některých členů.¹³²

V návrhu Spolkového sněmu¹³³ byla NPD označena za nacionálně socialistickou, antisemitskou, antidemokratickou a proti cizincům zaměřenou stranu, jež je navíc spojena s násilím a neblahým vlivem na mládež. Na základě těchto argumentů tak prý jasně ohrožuje jádro Základního zákona – svobodné demokratické uspořádání.¹³⁴ V porovnání s vládním návrhem byl návrh Spolkového sněmu vybroušený a argumentačně silný, zároveň se však na několika místech¹³⁵ odvolával na tajné zdroje SÚOÚ, které blíže nespecifikoval.¹³⁶

Návrh Spolkové rady, čítající 207 stran, se při argumentaci zaměřil na programatiku NPD, chování jejích stoupenců, rasově motivované odmítnutí principu rovnosti a údajně celkově nepřátelský postoj vůči demokracii a právnímu státu. Ani v jedné části návrhu však nebyla dostatečně prokázána souvislost mezi stranou a násilnými činy.¹³⁷

Jednotlivé návrhy se obsahově i rozsahově více či méně lišily. Některé argumenty byly velmi přesvědčivé, avšak ve všech případech byl kladen až příliš silný důraz na násilný charakter strany.¹³⁸ Na druhou stranu byla naopak velmi podceněna problematika otázky prostoupení strany důvěrníky SÚOÚ.

4.2.2. V-Leute

Již v září 2000 informovala média o Thomasu Dienelovi, který se měl jako informátor SÚOÚ podílet na financování extrémně pravicové scény v Duryňsku. Jako bývalý předseda tamní NPD a důvěrník zároveň měl Dienel do strany přinést až 25 000

¹³¹ Návrh obsahoval 99 stran.

¹³² Jesse, "Soll die Nationaldemokratische Partei Deutschlands verboten werden?" 690.

¹³³ Návrh obsahoval 278 stran.

¹³⁴ Bergsdorf, *Die neue NPD: Antidemokraten im Aufwind*, 62.

¹³⁵ Zejména se jedná o výroky jednotlivých členů NPD, které se nedají vztáhnout na celou stranu.

¹³⁶ Jesse, "Soll die Nationaldemokratische Partei Deutschlands verboten werden?," 691.

¹³⁷ *Ibidem*.

marek.¹³⁹ Mezi dalšími tajnými agenty byl také Wolfgang Frenz – dlouhodobý vrcholný představitel NPD¹⁴⁰, na jehož výpovědích byla dokazována údajná protiústavnost strany. Jako důvěrník měl Frenz mezi lety 1962 a 1995 měsíčně dostávat za své informace 600 až 800 marek, tyto peníze pak měl stejně jako ostatní informátoři věnovat stranické pokladně.¹⁴¹ Dne 25. ledna 2001 odhalilo Spolkové ministerstvo vnitra Udo Holtmanna,¹⁴² ten jako jediný ze čtyř zveřejněných důvěrníků během svých výpovědí stále pracoval pro SÚOÚ.¹⁴³ V květnu téhož roku byl dále odhalen místopředseda duryňské NPD Tino Brandt. Ten měl do strany za spolupráci s SÚOÚ dostat údajně až 100 000 marek, které měly být údajně vynaloženy na spolupráci strany s neonacisty.¹⁴⁴ V roce 2002 byli následně odhaleni ještě tři další informátoři – Mike Layer¹⁴⁵, Mathias Meier a Michael Grube.¹⁴⁶ Jaký vliv měla odhalení některých z těchto lidí na průběh procesu, se ukázalo relativně brzy.

4.2.3. Počátek konce

Dne 22. ledna 2001 přerušil SÚS veškerá zbylá přelíčení. Jako důvod byla uvedena údajná potřeba vysvětlit určité procesní a materiálně právní otázky.¹⁴⁷ Do Karlsruhe se totiž ze Spolkového ministerstva vnitra dostala informace, že jedna ze 14 předvolaných osob měla být dlouhodobým informátorem SÚOÚ, a to právě Wolfgang Frenz. Komunikace mezi úřady na ochranu ústavnosti a ministerstvy vnitra na úrovni spolku i zemí byla fatálně nedostačující, neshody panovaly především ohledně toho, jak by měly být výpovědi důvěrníků u soudu prezentovány. Zatímco Spolkové ministerstvo zastávalo názor prezentovat důvěrníky jako svědky, byli zástupci ministerstev vnitra Dolního Saska a Bavorska rezolutně proti.¹⁴⁸ Všechny strany si navíc

¹³⁸ Jesse, "Soll die Nationaldemokratische Partei Deutschlands verboten werden?," 691.

¹³⁹ Staud, *Moderne Nazis: die neuen Rechten und der Aufstieg der NPD*, 53–54.

¹⁴⁰ Frenz byl jedním ze zakládajících členů NPD, v předsednictvu strany působil až do roku 1998. Jeho informace byly citovány ve všech třech návrzích.

¹⁴¹ Josef Hufelschulte a Thomas van Zütphen, "V-Mann-Affäre: Fatale Frenz-Connection," *Focus online*, 28. ledna 2002, http://www.focus.de/politik/deutschland/v-mann-affaere-fatale-frenz-connection_aid_204938.html (poslední přístup 22. dubna 2014).

¹⁴² Udo Holtman, v předsednictvu strany od 1977, v roce 1995 krátce dočasným předsedou NPD, v roli důvěrníka od roku 1978 až do odhalení v roce 2001. Jeho informace citovány v návrzích Spolkového sněmu a rady.

¹⁴³ Bergsdorf, *Die neue NPD: Antidemokraten im Aufwind*, 63.

¹⁴⁴ *Ibidem*.

¹⁴⁵ Mike Layer jako informátor v letech 1996 – 1997, v návrhu Spolkové vlády sloužily jeho informace jako důkaz násilného charakteru NPD.

¹⁴⁶ Flemming, *Das NPD-Verbotsverfahren*, " 190.

¹⁴⁷ *Ibidem*, 185.

¹⁴⁸ Rüdiger Scharf, "Was wusste Schily?," *Die Welt*, 25. ledna 2002, <http://www.welt.de/print-welt/article370292/Was-wusste-Schily.html> (poslední přístup 22. dubna 2014).

kryly své vlastní zdroje a plně je nenabídly k tolik potřebné kooperaci. Odhalení Frenze vyvolalo další vlnu hádek a osočování, ministr Schilly byl dokonce vyzván k rezignaci.¹⁴⁹ Ačkoli by Schilly unikem informací z parlamentního kontrolního grémia velmi rozzuřen, rezignaci odmítl a v médiích poté ubezpečil veřejnost, že Frenz byl jediným informátorem ze všech předvolaných osob, a že žádná jiná z nich v kontaktu s SÚOÚ v současnosti není.¹⁵⁰

Na počátku května Ústavní soud obnovil jednání a přikázal žadatelům o zákaz zveřejnit do konce července jména všech tajných agentů, na základě jejichž výpovědi měla být prokázána protiústavnost NPD, a také všech vrcholných politiků NPD, kteří od 1996 zároveň sloužili jako informátoři.¹⁵¹ Soudní zástupci všech tří ústavních orgánů se octli v defenzivě. Ústředním tématem najednou nebyla protiústavnost NPD, nýbrž otázka důvěrníků SÚOÚ, jejich role ve straně a státní financování extrémně pravicové scény. Zásadní dilema znělo: buď zveřejnit všechny zdroje a osoby a mít tak šanci na úspěšný proces, zároveň však ohrozit práci SÚOÚ do budoucna, nebo mlčet dál a ohrozit tak celý proces. Dohromady vymáhal SÚS po žadatelích informace o jejich tajných zdrojích třikrát. Otto Schilly se nejdříve pokusil existenci dalších důvěrníků zatajit a zároveň zdůraznit, že informace od Frenze pocházely z období, kdy již nebyl placeným informátorem. O týden později však byla prozrazena existence další třech důvěrníků, z nichž jeden – Udo Holtman – byl ještě k datu 8. ledna 2002 jako důvěrník ve straně činný.¹⁵² Jelikož nebyli ministři vnitra spolkových zemí připraveni zveřejnit všechna jména svých důvěrníků,¹⁵³ rozhodli se nakonec žadatelé pro kompromisní řešení, při kterém chtěli usilovat o zákaz NPD, zároveň však chránit své zdroje. Ústavnímu soudu nabídli poskytnutí informací pod podmínkou, že nebudou zveřejněny ani veřejnosti, ani NPD. Zároveň ve svém prohlášení uvedli, že podíl agentů na celkovém počtu členů předsednictva NPD činí zhruba 15 procent.¹⁵⁴

Ústní přelíčení z 8. srpna 2002 nepřineslo prakticky nic nového. Žadatelé o zákaz neustále opakovali, že NPD není důvěrníky nijak ovlivňována, Horst Mahler však

¹⁴⁹ Flemming, *Das NPD-Verbotsverfahren*, " 187–188.

¹⁵⁰ Arne Delfs und Rüdiger Scharf, "Schröder steht zu Schily - Opposition erhöht den Druck," *Die Welt*, 26. ledna 2002, <http://www.welt.de/print-welt/article370509/Schroeder-steht-zu-Schily-Opposition-erhoeht-den-Druck.html> (poslední přístup 22. dubna 2014).

¹⁵¹ Bergsdorf, *Die neue NPD: Antidemokraten im Aufwind*, 63–64.

¹⁵² Flemming, *Das NPD-Verbotsverfahren*, " 189–196.

¹⁵³ *Die Welt*, "NPD-Verfahren droht endgültig zu scheitern," 11. července 2002, <http://www.welt.de/print-welt/article399387/NPD-Verfahren-droht-endgueltig-zu-scheitern.html> (poslední přístup 22. dubna 2014).

¹⁵⁴ Flemming, *Das NPD-Verbotsverfahren*, " 198–200.

tvrdil opak a stejně tak popíral tvrzení, že ve spolkovém představenstvu NPD není ani jeden informátor. K ohlášení termínu, kdy měl SÚS vynést rozhodnutí, došlo na konci ledna 2003. Žadatelé návrhu, respektive všichni podpůrci zákazu hýřili optimismem,¹⁵⁵ ne však na dlouho.

4.2.4. Rozhodnutí SÚS a jeho následky do budoucna

Dne 18. března 2003 vydal druhý senát SÚS stanovisko k žádosti o zákaz NPD. Rozhodovalo se o tom, zdali bude proces pokračovat či nikoli. Jelikož se dle soudců jednalo v případě rozhodnutí o pokračování procesu o rozhodnutí znevýhodňující žalovanou stranu, bylo třeba dle zákona¹⁵⁶ pro takové rozhodnutí souhlasu dvou třetin všech soudců. Druhý senát Ústavního soudu, který případ řešil, navíc po skončení funkčního období Jutty Limbach v roce 2002 nezasedal v osmi, ale pouze v sedmi soudcích. Na jaře 2003 navíc končilo období dalšího ze soudců – Bertolda Sommera. Po jeho odchodu by tak bylo potřeba souhlasu všech šesti soudců, aby mohl proces pokračovat. Muselo tedy být bezodkladně rozhodnuto.

Pro pokračování se naopak vyslovili soudci Udo Di Fabio, Hans-Joachim Jentsch, Rudolf Mellinghoff a Bertold Sommer. Proti pokračování pak soudci Siegfried Broß, Winfried Hassemer a Lerke Osterloh. Jelikož představovaly jejich hlasy více než jednu třetinu, nemohl proces pokračovat. Zásadní význam hraje fakt, že rozhodnutí bylo čistě procesní povahy, o případné protiústavnosti NPD tak nakonec nepadlo jediné slovo. Jako důvod svého rozhodnutí uvedla trojice soudců¹⁵⁷, která již od samého počátku svůj názor nijak neskrývala, přílišné prostoupení představenstva strany NPD důvěrníky úřadu na ochranu ústavnosti. Přítomnost agentů v řídicích orgánech strany těsně před pokusem o zákaz a během něj údajně nebyla a není spojitelná s principem právního státu. V případě dalšího pokusu o zákaz by tak měly být před samotným začátkem procesu všechny zdroje SÚOÚ „vypnuty“, tj. všichni informátoři by měli být ze strany staženi.¹⁵⁸ Rozhodující menšina nepřímo odkázala na nutnou reformu SÚOÚ, podrobila tvrdé kritice nedostatečnou kvalitu návrhů, především pak přílišnou hojnost

¹⁵⁵ Flemming, *Das NPD-Verbotsverfahren*, 200–202.

¹⁵⁶ Dle článku XV, odst. 4, Základního zákona je třeba 2/3 souhlasu v případě rozsudku znevýhodňujícího žalovanou stranu.

¹⁵⁷ V němčině se v souvislosti s takovouto menšinou, jež je schopná proces ukončit hovoří o tzv. *Sperrminorität* (v češtině „blokující menšina“).

¹⁵⁸ Jesse, *Der gescheiterte Verbotsantrag gegen die NPD – Die streitbare Demokratie ist beschädigt worden*, 294.

důkazů vycházejících z informací důvěrníků.¹⁵⁹ Další případné návrhy na zákaz strany však nebyly vyvráceny, naopak byly označeny za možné i na základě stávajících skutečností.¹⁶⁰

Zbytek soudců druhého senátu, tedy většina (!), se s názorem menšiny neztotožnil. Naopak, nespatořoval v prostoupení strany důvěrníky problém neslučitelný s ústavním právem. Stejně se postavil k případné aktivitě informátorů během samotného procesu. Argumentem byla samotná délka procesu. Pakliže by v případě dalšího procesu měly být po celou dobu tajné zdroje informací ze strany „vypnuty“, byla daná strana po celou dobu procesu nekontrolována. Jak se ukázalo na příkladu NPD, může takový proces trvat i dva roky. Zdůrazněna pak byla především nejen možnost, ale i povinnost v případech podobných procesu s NPD rozhodovat. Kontrola potenciálně nebezpečných stran zvenku údajně nestačí. Práce informátorů je potřeba, a to i během samotného procesu.¹⁶¹

Soudci sami si byli vědomi faktu, že pro zákaz strany není ve druhém senátu potřebná podpora. Aby zabránili věcnému rozhodnutí, které by znamenalo posouzení ústavnosti NPD, rozhodli se soudci v Karlsruhe ukončit proces procesním rozhodnutím, a nenapáchat tak větší politické škody.¹⁶² Nepodařený zákaz tak sice byl porážkou všech tří ústavních orgánů, NPD se ale nestala vítězem. Volebně si nepřilepšila a o jejím (proti)ústavním charakteru stále nebylo rozhodnuto.¹⁶³ Navíc musela řešit otázku prostoupení důvěrníky.

Důvody ztroskotání návrhu byly mnohé. V první řadě to byla vlna antifašismu, pod jejímž tlakem nakonec změnila názor naprostá většina původních skeptiků. Za druhé to byly časové důvody. Uspěchanost, zbrkllost a nedostatek zralého uvážení všech pro a proti. Dále se až příliš sebejistě spoléhalo na fakt, že kombinace návrhů všech tří orgánů SÚS přesvědčí. Podceněna byla tedy nezávislost justice. Především však sehrálo zásadní roli ledabylé zacházení s důvěrníky a jejich informacemi.¹⁶⁴

Pro další případný pokus o zákaz politické strany byla nastavena přísnější kritéria. Není pravdou, že by případné návrhy nemohly (v omezené míře) čerpat ze zdrojů informátorů SÚOÚ. Do budoucna je však již nepřijatelné, aby se tito informátoři

¹⁵⁹ Jejich podíl na všech zdrojích činil přibližně 20 procent.

¹⁶⁰ Flemming, *Das NPD-Verbotsverfahren*,“ 204.

¹⁶¹ Flemming, *Das NPD-Verbotsverfahren*,“ 203–204.

¹⁶² *Ibidem*, 209.

¹⁶³ Jesse, *Der gescheiterte Verbotantrag gegen die NPD – Die streitbare Demokratie ist beschädigt worden*, 295.

aktivně, či pasivně podíleli na řízení strany, respektive byli členy stranického předsednictva. Aby měl případný návrh šanci na úspěch, měli by být všichni důvěrníci před jeho samotným podáním ze strany staženi.

Důvody k podání případného nového návrhu na zákaz strany budou s nejvyšší pravděpodobností stále stejné. Návrh však bude pravděpodobně postaven na nových skutečnostech. S důkazy od důvěrníků bude nakládáno velmi opatrně, pakliže vůbec. Pro případný úspěch bude muset být prokázán buď aktivně agresivní postoj ke stávajícímu demokratickému uspořádání SRN, anebo aktivně agresivní postoj proti stávající podobě SRN – tedy proti státní teritoriální jednotě. Německý právní systém je navíc velmi úzce spjat s mezinárodním a nadnárodním právem, jehož konvence musí respektovat. Žadatelé o zákaz i SÚS tak budou muset brát při procesech obzvlášť v potaz Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod a Mezinárodní pakt o občanských a politických právech. Soudci v Karlsruhe tedy musí ctít i případný postoj Evropského soudu pro lidská práva. Ten by totiž mohl rozhodnutí soudu o zákazu strany na základě rozporu s Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod zpochybnit a zvrátit.¹⁶⁵

4.3. Od nezdaru k nezdaru? Zákaz 2014?

Ač se to může zdát paradoxní, nevzešla NPD z procesu nijak posílená. Členská základna se v roce 2003 v porovnání s předchozím rokem snížila o více než 15 procent (viz. Obr. 2) – na 5000 členů. Finanční zátěž v důsledku nákladů na proces i v důsledku volebních nezdarů byla také velká a NPD byla nucena prodat své nemovitosti v Bádensku-Württembersku.¹⁶⁶ Až v roce 2004 se dostavil výraznější úspěch v podobě 9,2 procent hlasů v zemských volbách v Sasku,¹⁶⁷ jehož důvodem bylo uchopení potenciálu Hartzových reforem. NPD tak byla volena spíše z rozmrzelosti a protestu, nežli z přesvědčení.¹⁶⁸ V tom samém roce se, v souvislosti s teroristickými útoky v Madridu a v souvislosti s úspěchem v Sasku, opět začalo o zákazu strany diskutovat,¹⁶⁹ tentokrát jen krátce.

---

¹⁶⁴ Jesse, *Der gescheiterte Verbotsantrag gegen die NPD – Die streitbare Demokratie ist beschädigt worden*, 295–296.

¹⁶⁵ Klein, *Ein neues NPD-Verbotsverfahren? Rechtsprobleme beim Verbot politischer Parteien*, 16–21.

¹⁶⁶ Flemming, *Das NPD-Verbotsverfahren*, 177.

¹⁶⁷ Ve funkci saského předsedy v tomto období Holger Apfel, pozdější spolkový předseda NPD.

¹⁶⁸ Pfahl-Traugher, *Rechtsextremismus in der Bundesrepublik*, 111–115.

¹⁶⁹ Flemming, *Das NPD-Verbotsverfahren*, 215.

V rámci jednoho z pilířů programu NPD – boje o organizovanou vůli – se Voigt rozhodl, po vzoru francouzské *Front National*, extrémně pravicovou scénu sjednotit.¹⁷⁰ Jelikož byli voliči REP pro NPD nedosažitelní, orientovala se strana na spolupráci s DVU. V červnu 2004, po mnoha neúspěšných pokusech, obě strany ve společném prohlášení ohlásily záměr budoucí spolupráce. V tom samém roce byla zároveň institucionalizována spolupráce s neonacisty. NPD se tak otevřela nejen národním liberálům a národním konzervativcům, ale i národním socialistům a stala se tak gravitačním polem extrémně pravicové scény. Ne však díky dlouhodobému plánu, ani charismatickému vůdci, ale díky novému spektru, relativně mladých pravicových extremistů.¹⁷¹ Ve spolkových volbách v roce 2005 nakonec strana získala 1,6 procent hlasů. I tento, v porovnání s předchozími nezdary, úspěch se dá však přičítat protestním hlasům nespokojených voličů. V tom samém roce se NPD s DVU dohodla na podepsání tzv. Německého paktu, v němž se strany vzájemně ujistily, že proti sobě nebudou až do spolkových voleb v roce 2009 vystupovat. Sám Frey dokonce kandidoval za NPD v Severním Porýní-Vestfálsku.¹⁷² Smlouva však byla porušena Voigtem v roce 2009, kdy nechal kandidovat NPD v Braniborsku, kde se měla o hlasy ucházet pouze DVU. Obě strany nicméně propadly.¹⁷³

V roce 2006 zaznamenal volební úspěch ve volbách v Meklenbursku-Předním Pomořansku Udo Pastörs, když se s NPD dostal do zemského parlamentu se 7,3 procenty hlasů. V Berlíně se pak NPD dostala do zastupitelstva ve čtyřech městských částech. Agresivní předvolební kampaň, při které docházelo mimo jiné k rušení předvolebních mítinků demokratických stran a napadání organizátorů, se však opět postarala o vzkříšení diskuze o případném zákazu NPD.¹⁷⁴ Vzpomínka na neúspěch z roku 2003 a obava z dalšího opakování neúspěchu však byly zatím příliš silné. Na pochybách byli i bývalí přesvědčení zastánci zákazu – Günther Beckstein a Otto Schilly. Mezi dalšími skeptiky byli mimo jiné i Zelení v čele s vedoucím parlamentní frakce ve Spolkovém sněmu Volker Beckem, nebo také prezident úřadu na ochranu ústavnosti ze Severního Porýní-Vestfálska Hartwig Möller. Skepse a obavy doprovázely

¹⁷⁰ Bergsdorf, *Die neue NPD: Antidemokraten im Aufwind*, 75.

¹⁷¹ Spolkový úřad na ochranu ústavnosti, *Die „Nationaldemokratische Partei Deutschlands“ (NPD) als Gravitationsfeld im Rechtsextremismus*, (Köln, Dezember 2006), 8.

¹⁷² Bergsdorf, *Die neue NPD: Antidemokraten im Aufwind*, 75.

¹⁷³ Botsch, *Die extreme Rechte in der Bundesrepublik Deutschland 1949 bis heute*, 114.

¹⁷⁴ Joachim Wolf, "Die NPD-Verbotsdebatte 2000-2006," webové stránky Spolkové centrály pro politické vzdělávání, <http://www.bpb.de/politik/extremismus/rechtsextremismus/41472/die-npd-verbotsdebatte-2000-2006?p=1> (poslední přístup 22. dubna 2014).

nejen projevy a komentáře představitelů CDU a FDP, ale i mnoha sociálních demokratů, kteří v případě prvního pokusu o zákaz platili převážně za silné zastánce.

Nové iniciativy se chopil Peter Struck, předseda frakce SPD ve Spolkovém sněmu, a Franz Müntefering¹⁷⁵, tehdejší vicekancléř. Brzy se přidali i Till Backhaus¹⁷⁶ z Meklenburska-Předního Pomořanska, berlínský starosta Klaus Wowereit¹⁷⁷ a ministr vnitra Saska-Anhaltska Holger Hövelmann¹⁷⁸. Dále pak například předseda frakce PDS ve Spolkovém sněmu, Peter Porsch.¹⁷⁹

Zatímco se totiž NPD ještě v roce 2007 pohybovala v černých číslech, hrozila jí náhle existenční krize. Důvodem byly špatné účetní zprávy duryňské centrály NPD z let 1997 a 1998, v jejichž důsledku bylo od strany nárokováno vrácení celé částky v hodnotě 870 000 eur zpět spolku.¹⁸⁰ Naštěstí pro NPD vstoupil do strany již v roce 2006 Jürgen Rieger, který coby movitý právník poskytl stranické pokladně potřebné finance. Rieger se brzy stal vůdčím představitelem NPD v Hamburku, a v roce 2008 jej Voigt jmenoval svým zástupcem. V tomto období, tedy od roku 2007, došlo k další nacifikaci strany.¹⁸¹ V souvislosti s několika pochody a proticizinecky orientovanému násilí v letních měsících byla opět oživena debata o případném zákazu NPD.¹⁸² Spolkové země následně o téma projevíly zájem, když se na prosincové konferenci ministrů vnitra stal případný zákaz ústředním tématem obsáhlé diskuze. Na protiústavnosti NPD se všichni ministři shodli,¹⁸³ ohledně případného obnovení návrhu na zákaz NPD však jednota nepanovala. Na půdě SPD, ale i CDU se dokonce řešily návrhy na změnu Zákona o Spolkovém ústavním soudu, respektive o snížení hranice dvoutřetinového souhlasu soudců na polovinu všech hlasů. Tyto návrhy se však nakonec setkaly s odporem a byly zamítnuty.¹⁸⁴ V dubnu 2008 přinesla konference ministrů vnitra nejednoznačný výsledek. Zatímco byla SPD pro obnovený návrh na zákaz NPD,

¹⁷⁵ Franz Müntefering (SPD) ve funkci vicekancléře v letech 2005–2007.

¹⁷⁶ Till Backhaus (SPD) ve funkci zemského předsedy SPD v letech 2003–2007.

¹⁷⁷ Klaus Wowereit (SPD) ve funkci berlínského starosty od roku 2001.

¹⁷⁸ Holger Hövelmann (SPD) ve funkci ministra vnitra v letech 2006–2011.

¹⁷⁹ Joachim Wolf, "Die NPD-Verbotsdebatte 2000-2006," webové stránky *Spolkové centrály pro politické vzdělávání*.

¹⁸⁰ Bergsdorf, *Die neue NPD: Antidemokraten im Aufwind*, 112-113.

¹⁸¹ Botsch, *Die extreme Rechte in der Bundesrepublik Deutschland 1949 bis heute*, 131.

¹⁸² Joachim Wolf, "Die NPD-Verbotsdebatte 2007," webové stránky Spolkové centrály pro politické vzdělávání, <http://www.bpb.de/politik/extremismus/rechtsextremismus/41469/die-ncpd-verbotsdebatte-2007> (poslední přístup 22. dubna 2014).

¹⁸³ *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, "Vorbereitungen für ein Verbot", 8. prosince 2007, <http://www.faz.net/aktuell/politik/fortsetzung-von-seite-1-vorbereitungen-fuer-ein-verbot-1492202.html> (poslední přístup 22. dubna 2014).

¹⁸⁴ Joachim Wolf, "Die NPD-Verbotsdebatte 2007," webové stránky *Spolkové centrály pro politické vzdělávání*.

vyslovila se CDU, až na výjimku v podobě Lorenze Caffiera¹⁸⁵, proti obnovení návrhu.¹⁸⁶ Spolková vláda v čele s kancléřkou Angelou Merkelovou, se nejdříve od nového návrhu rozhodně distancovala, přesto si ale vyžádala od všech zemských ministerstev vnitra materiály k případnému zákazu. Ministři z řad CDU, CSU (a FDP) však materiály nedodali, argumentovali především tím, že nemohou garantovat fakt, že by byly materiály vytvořeny zcela bez spolupráce důvěrníků.¹⁸⁷ Většinová podpora návrhu tedy nadále chyběla.

Stav NPD v roce 2008 byl velmi ubohý. Jak již bylo zmíněno, Správa Spolkového sněmu zabavila straně téměř 900 000 eur v souvislosti se špatnými zprávami o hospodaření duryňské centrály z konce 90. let. Volební výsledky v Hesensku¹⁸⁸ navíc nestačily na pokrytí finančních nákladů a pokladník Erwin Kemna byl podezříván ze zpronevěry finančních prostředků ve výši půl milionu eur.¹⁸⁹ Následovaly další chybné kroky v účetnictví. V důsledku chybné bilance ve finanční zprávě za rok 2007 se NPD dokonce ocitla před soudem. V květnu 2008 Vrchní správní soud v Berlíně-Braniborsku vyměřil straně za „kreativní vedení účetnictví“ pokutu ve výši 2,5 milionu eur.¹⁹⁰ Spolkový správní soud v Lipsku sice částku zkrátil na polovinu, přesto však nakonec měla NPD zaplatit státní pokladně pokutu ve výši 1,27 milionu eur.¹⁹¹ V důsledku nesplacení dané částky bylo v roce 2013 NPD odepřeno vyplácení finančních náhrad spojených s jejím volebním výsledkem 1,6 procenta ve spolkových volbách.¹⁹²

Volební rok 2009 se nesl pro NPD ve znamení částečných úspěchů i neúspěchů. Ve volbách do Evropského parlamentu nenastoupila, ve spolkových volbách dosáhla na

¹⁸⁵ Lorenz Caffier (CDU) ve funkci ministra vnitra Meklenburska-Předního Pomořanska od roku 2006.

¹⁸⁶ *Focus online*, "NPD-Verbot Union sperrt sich gegen Verbot," 17. dubna 2008, http://www.focus.de/politik/deutschland/npd-verbot-union-sperrt-sich-gegen-verbot_aid_295938.html (poslední přístup 22. dubna 2014).

¹⁸⁷ *Die Welt*, "NPD-Verbot: Schäuble weist Kritik an Unions-Ländern zurück," 5. dubna 2008, http://www.welt.de/welt_print/article1872368/NPD-Verbot-Schaeuble-weist-Kritik-an-Unions-Laendern-zurueck.html (poslední přístup 22. dubna 2014).

¹⁸⁸ NPD dosáhla výsledku pouhých 0,9 procent všech hlasů.

¹⁸⁹ Toralf Staud, "Zwischen neuer Nettigkeit und Hitler-Nostalgie," *Zeit online*, 26. května 2008, <http://www.zeit.de/online/2008/22/npd-parteitag> (poslední přístup 22. dubna 2014)

¹⁹⁰ Christina Hebel und Johannes Korge, "Kreative Buchführung: NPD droht Finanzkollaps," *Spiegel online*, 12. prosince 2012, <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/npd-vor-gericht-partei-zittert-um-foerder-millionen-a-872337.html> (poslední přístup 22. dubna 2014)

¹⁹¹ *Süddeutsche.de*, "NPD muss Millionenstrafe zahlen," 12. prosince 2012, <http://www.sueddeutsche.de/politik/fehlerhafter-rechenschaftsbericht-mpd-muss-millionenstrafe-zahlen-1.1549223> (poslední přístup 23. dubna 2014).

¹⁹² *Zeit online*, "Hardliner Pastörs ist neuer NPD-Chef," 10. ledna 2014, <http://www.zeit.de/politik/deutschland/2014-01/pastoers-neuer-mpd-chef> (poslední přístup 22. dubna 2014).

hranici 1,5 procenta a mohla tak alespoň čerpat určité kompenzační finanční prostředky. Úspěšná byla NPD ve volbách do zemského parlamentu v Sasku, ve kterých obdržela 5,6 procent hlasů.

Rok po Freyově odchodu z DVU mělo dojít ke konci roku 2010 k fúzi mezi NPD a DVU. Národní demokraté by se tak zbavili části své konkurence a navíc by posílili s ohledem na širší voličskou základnu. K tomu však nakonec nedošlo. Zemský soud v Mnichově zhodnotil hlasování o fúzi jako nedemokratické a sloučení stran zakázal.¹⁹³ NPD nicméně nadále pokračovala ve své spolupráci s neonacisty.¹⁹⁴ V roce 2010 se strana dostala do zemského parlamentu v Meklenbursku-Předním Pomořansku. O rok později nahradil Voigta v křesle předsedy strany Holger Apfel který přinesl do strany nový kurz tzv. „seriózního radikalismu.“ Navenek sice tato změna fungovala, ale ideové jádro strany zůstalo více méně beze změny. Apfel svou iniciativu nedokázal ve straně plně prosadit a tři roky po svém nástupu, v prosinci 2013, ze svého postu předsedy strany odstoupil¹⁹⁵ a byl nahrazen radikálnější Udo Pastörsem.

4.3.1. Zpět na cestě do Karlsruhe?

V porovnání s 50. léty 20. století je již německá demokracie vyspělá a velmi stabilní. Cesta za zákazem (přestože extremistické) politické strany je tedy logicky mnohem náročnější, ne však zcela neschůdná. Zároveň je potřeba brát v potaz fakt, že organizovaný extremismus a NPD mají v současném německém politickém systému jen velmi slabou pozici. To však nemění nic na skutečnosti, že současná NPD již není tou NPD z 60. let. Zatímco se Friedrich von Thadden pohyboval alespoň navenek vždy v mezích systému, pod vedením Voigta a dalších usiluje NPD jako alternativní strana o změnu stávajícího systému. Strana byla vždy extrémně pravicová, prodělala však určitý vývoj. Nejdříve to byla antikomunistická, křesťansko-konzervativní strana sympatizantů Adolfa Hitlera s ostrým postojem vůči USA a zároveň s vazbou převážné většiny členů na území bývalého západního Německa. Dnes je NPD kádrová revoluční strana, jejíž postoj k Třetí říši zůstává nezměněn, a jež usiluje o znovunastolení nacionálního

¹⁹³ Spiegel online, "Rechtsextremismus: Gericht stoppt Fusion von DVU und NPD," 27. ledna 2011, <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/rechtsextremismus-gericht-stoppt-fusion-von-dvu-und-npd-a-742080.html> (poslední přístup 21. dubna 2014).

¹⁹⁴ Botsch, *Die extreme Rechte in der Bundesrepublik Deutschland 1949 bis heute*, 130.

¹⁹⁵ Justus Bender, "„Burn-Out-Syndrom“ NPD-Chef Holger Apfel tritt zurück," *Franfurter Allgemeine Zeitung*, 19. prosince 2013, <http://www.faz.net/aktuell/politik/inland/rechtsextremismus/burn-out-syndrom-mpd-chef-holger-apfel-tritt-zurueck-12718526.html> (poslední přístup 22. dubna 2014).

socialismu.¹⁹⁶ Prvky staré pravice, mezi které patří například lidový koncept socialismu, antisemitismus, rasismus nebo etnopluralisticky zaštitěný odpor vůči cizincům, se v nové NPD mísí s prvky nové pravice. Zde se jedná především o antikapitalismus, revolucionismus, silně negativní postoj vůči evropeizaci, globalizaci a křesťanství.¹⁹⁷ O extremismu NPD tedy není nejmenších pochyb. Sama strana se k tomu konec konců veřejně hlásí a její strategie to jen potvrzuje.¹⁹⁸

V porovnání s programovými požadavky jsou však ještě ostřejší komentáře a výroky samotných členů strany. Jako příklad lze uvést Holgera Apfela a Jürgena Gansela, kteří v roce 2005 u příležitosti vzpomínky na bombardování Drážďan hovořili o průmyslové masové vraždě a bombovém holocaustu. Gansel navíc odmítl spojitost mezi bombovým útokem a nástupem Adolfa Hitlera k moci. V souvislosti s minutou ticha za oběti nacionálního socialismu pak NPD požadovala minutu ticha za oběti drážďanského bombardování.¹⁹⁹ Udo Voigt pak dále kupříkladu před volbami do zastupitelstva v Berlíně v roce 2013 nechal před Židovským muzeem v městské části Berlín-Kreuzberg vyvěsit plakát s nápisem „Gas geben!“.²⁰⁰ Dá se předpokládat, že pakliže bude podán obnovený návrh na zákaz NPD, budou všechny tyto a mnohé další výroky součástí důkazných materiálů.

Přesto všechno není NPD v současné době silou, která by německou demokracii jakkoli reálně ohrožovala, a to jak z hlediska voleb, organizace, ideologie nebo jednání. Navíc je strana na extrémně pravicové scéně spíše izolována, a co se týče rámcových podmínek, tedy především politické kultury a hospodářské situace, tak ty jsou pro NPD také nepříznivé.²⁰¹

Před případným pokusem o zákaz je si tak třeba dobře promyslet, zdali v jeho důsledku nebudou vedlejšími efekty především zvýšení násilného potenciálu neonacistické scény,²⁰² podpoření integrace krajně pravicové scény v důsledku ztráty konkurence pro DVU a REP,²⁰³ anebo velmi snížená možnost stranu nadále kontrolovat. Proti případnému zákazu mluví také fakt, že zákaz postihne především stranickou strukturu, zatímco samotné členy a jejich názory jen okrajově. U nich naopak hrozí další

¹⁹⁶ Toralf Staud. *Moderne Nazis: die neuen Rechten und der Aufstieg der NPD*, 67–69.

¹⁹⁷ *Ibidem*, 14 a 71–90.

¹⁹⁸ Bergsdorf, *Die neue NPD: Antidemokraten im Aufwind*, 67.

¹⁹⁹ Flemming, *Das NPD-Verbotsverfahren*, „236–237“.

²⁰⁰ V češtině „Přidat plyn!“. Viz.: Justus Bender, „Burn-Out-Syndrom“ NPD-Chef Holger Apfel tritt zurück, *Franfurter Allgemeine Zeitung*, 19. prosince 2013.

²⁰¹ Jesse, *Soll die Nationaldemokratische Partei Deutschlands verboten werden?*, 688–689.

²⁰² Jesse, *Der gescheiterte Verbotantrag gegen die NPD*, 297–300.

²⁰³ Bergsdorf, *Die neue NPD: Antidemokraten im Aufwind*, 12.

radikalizace. Stručně řečeno představuje zákaz NPD jednorázový krok, který však sotva přispěje ke komplexnímu řešení v boji proti politickému extremismu. Ve prospěch zákazu naopak hovoří argument, že by se strana nemohla podílet na volbách ani legálně svolávat demonstrace, pochody a shromáždění by byly značně omezeny. Navíc by byla strana odříznuta od značných finančních prostředků.²⁰⁴ Z výše uvedeného však vyplývá, že nevýhody a protiargumenty zákazu spíše převládají.²⁰⁵

V případě dalšího návrhu na zákaz NPD bude pravděpodobně třeba vsadit na napojení strany na extrémně pravicový terorismus a jiné části krajně pravicového spektra s násilným potenciálem. V souvislosti s vývojem nedávných událostí, nebude postačovat fakt, že teroristické trio ze Zwickau²⁰⁶ kdysi bylo členem NPD. Bude třeba doložit, že NPD aktivně připravovala klima pro politicky motivované násilí, což mimo jiné vyžaduje kontrolu zevnitř strany. Právě zde se však bude muset postupovat, s ohledem na rozhodnutí SÚS z roku 2003, s nejvyšší opatrností.²⁰⁷ Jak důležitou roli hrají důvěrníci, se ukázalo mimo jiné v roce 2003 v Mnichově, kde lidé spojení s NPD zamýšleli provést atentát u příležitosti položení základního kamene Židovského kulturního centra.²⁰⁸ Názory zastávajících se ukončení důvěrnických aktivit a interního stranického sledování potenciálně nebezpečných organizací jsou tak, alespoň do určité míry, liché.

Zákaz extremistické politické strany představuje v první řadě symbolické gesto a nelze od něj očekávat snížení násilného potenciálu na extremistické scéně. Zároveň je to však odkaz na historii Německa a součást konceptu obranyschopné demokracie. Ten je však z důvodů současné vyspělosti a stability německé politické kultury a scény čím dál méně potřeba a využitelnost jeho potenciálu slábne.²⁰⁹ Převládá názor, že by měly být extremistické strany poráženy především politicky. Jestliže by však měly být eliminovány i jinak, tzn. zákazem, naskýtá se otázka: jaká jiná strana by měla být v

²⁰⁴ Armin Pfahl-Traughber, *Der „zweite Frühling“ der NPD. Entwicklung, Ideologie, Organisation und Strategie einer rechtsextremistischen Partei* (Sankt Augustin/Berlin: Konrad-Adenauer-Stiftung e.V., 2008), 72–73.

²⁰⁵ Tematika výhod a nevýhod případného zákazu NPD je ve velmi přehledné a čtenářsky velmi přátelské formě zpracována na webu německé *Bundeszentrale für politische Bildung* (<http://www.bpb.de/politik/extremismus/rechtsextremismus/41462/npd-verbot>).

²⁰⁶ Na počátku listopadu 2011 byla odhalena teroristická buňka ze Zwickau. Ta měla mít v letech 2000 až 2007 na svědomí 9 vražd imigrantů a jednu vraždu policisty. Ačkoli se organizace a příprava vražd určitě neobešla bez většího počtu lidí, mluví se v souvislosti s teroristickým triem ze Zwickau o Uwe Mundlosovi, Beate Zschäpeové a Uwe Böhnhardtovi. Zatímco Mundlos a Böhnhardt spáchali sebevraždu, Zschäpeová se sama udala na policii, odkryla existenci skupiny a stanula před soudem.

²⁰⁷ Volkman, "Kampf gegen Hydra? Der Staat und der Rechtsextremismus," 16.

²⁰⁸ Bergsdorf, *Die neue NPD: Antidemokraten im Aufwind*, 139–141.

²⁰⁹ Jesse, *Soll die Nationaldemokratische Partei Deutschlands verboten werden*, 695.

současnosti zakázána, když ne NPD?²¹⁰ Tuto otázku si patrně dlouhodobě kladli i zástupci jednotlivých spolkových zemí. Ti se totiž rozhodli, že o zákaz NPD budou usilovat znovu.

4.3.2. Doslov, aneb opět v Karlsruhe

V porovnání s 50. léty 20. století je již německá demokracie vyspělá a velmi v souvislosti s událostmi z prosince 2011, kdy vešly ve známost hrůzné činy teroristické organizace ze Zwickau, se na politické scéně opět spustil známý mechanismus boje proti pravicovému extremismu, jenž bez většího překvapení vyústil v debatu o zákaz NPD. Započala však dříve nevídaná spolupráce spolku a zemí, respektive ministerstev vnitra, jednotlivých úřadů na ochranu ústavnosti a složek policie, jejímž výsledkem bylo v prosinci 2012 ohlášení dokončení sběru materiálů k obnovení návrhu na zákaz NPD. Přes tisíc stránek mělo údajně obsahovat na 2649 důkazů, pomocí kterých měla být NPD prezentována jako strana vykazující znaky nacionálního socialismu, která navíc vážně ohrožuje stávající demokratické uspořádání. Největší část dokumentu se týká aktivně bojového charakteru strany. Ministři vnitra spolkových zemí postupovali, s ohledem na předchozí neúspěch, velmi obezřetně a s rozvahou. Před samotným podpisem pod návrh na zákaz NPD se proto usnesli, že vyčkají na posudky svých odborníků z úřadů na ochranu ústavnosti a policie. Všichni zainteresovaní si totiž byli vědomi faktu, že neúspěch by byl v souvislosti s právě probíhající debatou o pravicovém terorismu, naprostou katastrofou.²¹¹ Spolkový ministr vnitra Hans-Peter Friedrich²¹² vyzval zároveň všechny země, aby prokázaly, že materiály nepocházejí od důvěrníků, nechtěl totiž ohrozit životy informátorů, ani práci úřadu tím, že by jména důvěrníků poskytnutím Spolkovému ústavnímu soudu zveřejnil.²¹³ Ministři vnitra na prosincové konferenci v roce 2012 nakonec odhlasovali obnovení návrhu na zákaz NPD. Po souhlasu Dolního Saska a Hesenska se připojilo i poslední, dosud odmítající Sársko. Ministr Friedrich však, stejně jako kancléřka Merkelová, zůstával vůči novému procesu velmi skeptický. Společně se spolkovou

²¹⁰ Jesse, *Soll die Nationaldemokratische Partei Deutschlands verboten werden*, 695.

²¹¹ Tilman Steffen, "2.649 Beweise gegen die NPD," *Die Zeit*, 3. prosince 2012, <http://www.zeit.de/politik/deutschland/2012-12/npd-verbot-innenministerkonferenz> (poslední přístup 22. dubna 2014)

²¹² Hans-Peter Friedrich (CSU) ve funkci spolkového ministra vnitra v období 2011-2013.

²¹³ Veit Medick, "NPD-Verbotsverfahren: Zwölf Bundesländer lassen Friedrich zappeln," *Spiegel-online*, 4. prosince 2012, <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/npd-verbotsverfahren-bundeslaender-lassen-friedrich-zappeln-a-870961.html> (poslední přístup 22. dubna 2014).

ministrýní spravedlnosti Sabine Leutheusser-Schnarrenberger²¹⁴ pak odmítl kumulativní návrh všech tří ústavních institucí.²¹⁵ V březnu 2013 navíc Spolková vláda rozhodla, že nebude podávat samostatný návrh, Spolkové radě sice vyslovila důvěru a přislíbila podporu,²¹⁶ ale osobní odpovědnost za případný neúspěch nést nehodlala. Na konci července bylo svoláno zvláštní jednání ministrů vnitra do Berlína, kde všichni ministři svým podpisem Friedricha ujistili, že důkazné materiály vznikly bez vlivu důvěrníků. Samotná argumentační linie důvodu návrhu na zákaz pak stála na tvrzení, že NPD údajně vytvořila v Sasku a Meklenbursku-Předním Pomořansku nedemokratické oblasti, které se mohou rozšířit do celého spolku.²¹⁷

Ačkoli nezůstal návrh bez námitek, mezi odpůrce patřil mimo jiné i bývalý zastávce Günher Beckstein nebo prezident SÚS Hans Jürgen Papier,²¹⁸ rozhodla se Spolková rada jednat. Ke dni 3. prosince 2013 tak dorazil historicky již druhý návrh na zákaz NPD k ústavnímu soudu v Karlsruhe.

Ať již dopadne proces jakkoli, již teď je jedna věc jasná: rozhodnutí soudu v této záležitosti zásadním způsobem ovlivní následující vývoj boje německé demokracie proti politickému extremismu.

---

²¹⁴ Sabine Leutheusser-Schnarrenberger (FDP) ve funkci spolkové ministrýně spravedlnosti v letech 1992–1996 a 2009–2013.

²¹⁵ *Spiegel online*, "Innenminister wollen NPD verbieten lassen", 5. prosince 2012, <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/npd-innenminister-der-laender-stimmen-fuer-neues-verbotsverfahren-a-871141.html> (poslední přístup 22. dubna 2014).

²¹⁶ *Spiegel online*, "Kampf gegen rechts: Kabinett stimmt gegen NPD-Verbotsantrag", 20. března 2013, <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/kabinett-stimmt-gegen-mpd-verbotsantrag-a-889919.html> (poslední přístup 22. dubna 2014).

²¹⁷ *Zeit online*, "200 Seiten gegen die NPD," 22. listopadu 2013, <http://www.zeit.de/politik/deutschland/2013-11/npd-verbot-antrag> (poslední přístup 22. dubna 2014).

²¹⁸ *Zeit online*, "Bundesrat reicht NPD-Verbotsantrag ein," 3. prosince 2013, <http://www.zeit.de/politik/deutschland/2013-12/bundesverfassungsgericht-karlsruhe-mpd-verbot> (poslední přístup 22. dubna 2014).

Závěr

Jako nejkontroverznější součást konceptu obranyschopné demokracie se ukázala možnost zakázat politickou stranu na základě její protiústavnosti. Historicky třetí (v případě Svobodné německé strany práce a Národní kandidátky se nejednalo o politické strany) a poprvé v historii neúspěšný návrh na zákaz strany byl podán v roce 2001. Po fašistické DRP a komunistické KPD se třetí zakázanou stranou měla stát NPD.

Prvním faktorem, který umožnil podání návrhu, byl samotný koncept obranyschopné demokracie, respektive ústavně zakotvená možnost zakázat takovou stranu, která se snaží agresivním bojovým způsobem nahradit stávající demokratické uspořádání SRN. Druhým faktorem byla radikalizace, kterou strana v důsledku své historické transformace prodělala. NPD se vždy pohybovala na samém okraji politického spektra, zatímco se však v 60. letech, alespoň navenek, hlásila k demokratickému uspořádání, s nástupem Udo Voigta v druhé polovině 90. let se otevřela neonacistům a od té doby svou radikalitu a nedemokratické cíle nikterak neskrývá. Třetím a zároveň nejdůležitějším faktorem byla relativně uspěchaná politická debata a politika symbolických gest, která reagovala na vlnu násilí proti cizincům a menšinám v roce 2000. Ačkoli se spojitost mezi těmito útoky a NPD nikdy neprokázala, vyvstal záhy na politické scéně požadavek na zákaz strany. Absence racionální a dostatečně hluboké diskuze, unáhlené kroky některých politiků a poptávka po symbolické politice tak nakonec zásadně přispěly k tomu, že byl návrh podán a NPD se poprvé ocitla před soudem v Karlsruhe.

Hektické tempo, nedostatečná příprava a špatná komunikace mezi jednotlivými žadateli návrhů poznamenaly celý proces a předznamenaly i jeho vyústění. Neřešená otázka informací pocházejících od důvěrníků Spolkového úřadu na ochranu ústavnosti se nakonec stala důvodem ztroskotání celého procesu, neboť rozhodující část soudu shledala přítomnost důvěrníků ve vedoucích pozicích strany za neslučitelné s principy právního státu. Pro případné nové návrhy tak platí, že důvěrníci musí být v době podání návrhu bez výjimky ze strany staženi nebo s nimi má být přerušen veškerý kontakt.

Nový návrh na zákaz NPD se otázce důvěrníků nakonec zcela vyhnul. Částečně kvůli obavě z neúspěchu, ale především ze strachu z prozrazení jmen důvěrníků je nový návrh údajně postaven na zcela veřejně přístupných informacích. Z tohoto hlediska má tak návrh v porovnání s rokem 2001 výrazně vyšší šanci na úspěch.

Summary

Historically first attempt to ban the NPD ended unsuccessfully. The first factor that enabled making of the motion to ban was the very concept of the militant democracy, more precisely the constitutionally anchored possibility of banning such a political party that is a threat for the German democratic system. The second factor was the radicalization, that the NPD undergone due to its historical transformation. Compared to the 1960s the NPD with the new leader Udo Voigt opened itself to neo-Nazis and stopped to hide its antidemocratic and anti-constitutional character. The third and at the same time crucial factor was the symbolic politics and relatively very hectic political discussion that came into being as a reaction on the wave of violence against immigrants and minorities in 2000. The main reason for the failed trial in 2003 was the presence of the confidants in leadership positions and the influence of these persons on the leading of the party. In case of a new motion to ban the NPD the confidants have to retire from the party before the motion is made or the contact with those people has to be broken. However, the new motion to ban the NPD in 2014 abandons secret information from confidants and is based on publicly available information sources. The possibility of banning the NPD is therefore higher as in 2001.

Použitá literatura

Primární zdroje:

Dallinger, Gernot, Andre Hartman. *Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland*. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 2011.

Sekundární zdroje:

Knižní tituly:

Bergsdorf, Harald. *Die neue NPD: Antidemokraten im Aufwind*. München: Olzog, 2007.

Beyme, Klaus von. *Das politische System der Bundesrepublik Deutschland nach der Vereinigung*. Přepřacované, zcela nové vydání. München: Piper, 1991.

Botsch, Gideon. *Die extreme Rechte in der Bundesrepublik Deutschland 1949 bis heute*. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 2012.

Flemming, Lars. *Das NPD-Verbotsverfahren. Vom „Aufstand der Anständigen“ zum „Aufstand der Unfähigen“*. Baden-Baden: Nomos, 2005.

Klein, Eckart. *Ein neues NPD-Verbotsverfahren? Rechtsprobleme beim Verbot politischer Parteien*. Baden-Baden: Nomos, 2012.

McGowan, Lee. *Radikální pravice v Německu: od roku 1870 po současnost*. Praha: Prostor, 2004.

Pfahl-Traughber, Armin. *Rechtsextremismus in der Bundesrepublik*. 4., aktualisierte Auflage. München: Beck, 2006.

Schunbarth, Wilfried. *Rechtsextremismus in der Bundesrepublik Deutschland: eine Bilanz*. Bonn: Leske und Budrich, 2002.

Staud, Toralf. *Moderne Nazis: die neuen Rechten und der Aufstieg der NPD*. Köln: Kiepenheuer & Witsch, 2006.

Stöss, Richard. *Rechtsextremismus im vereinten Deutschland*. 3., aktualizované vydání. Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung, 2000.

Thiel, Markus. “Die Verwirkung von Grundrechten gemäß Art. 18 GG.” *Wehrhafte Demokratie. Beiträge über die Regelungen zum Schutze der freiheitlichen demokratischen Grundordnung*, ed. Markus Thiel, 129–172. Tübingen: Mohr Siebeck, 2003.

Periodika a odborné články:

Volkman, Uve. “Kampf gegen Hydra? Der Staat und der Rechtsextremismus.” In *Aus Politik und Zeitgeschichte* 62, č. 18-19 (Duben 2012): 15–22.

Koch, Roland. "Den Kampf gegen den Extremismus politisch führen." *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 26. října, 2000.

Elektronické zdroje:

Allgemeiner Deutscher Nachrichtendienst. "Verwirrung um Verbotsantrag gegen NPD - Jesse, Eckhard. "Der gescheiterte Verbotsantrag gegen die NPD – Die streitbare Demokratie ist beschädigt worden." *Politische Vierteljahresschrift* 44, č. 3 (září 2003): 292-301. <http://link.springer.com/content/pdf/10.1007%2Fs11615-003-0065-5.pdf> (přístup 24. července 2013).

Jesse, Eckhard. "Soll die Nationaldemokratische Partei Deutschlands verboten werden? Der Parteiverbotsantrag war unzweckmässig, ein Parteiverbot ist rechtmässig." *Politische Vierteljahresschrift* 42, č. 4 (prosinec 2001): 683-697. <http://link.springer.com/content/pdf/10.1007%2Fs11615-001-0103-0.pdf> (přístup 24. července 2013).

Pfahl-Traughber, Armin. *Der „zweite Frühling“ der NPD. Entwicklung, Ideologie, Organisation und Strategie einer rechtsextremistischen Partei*. Sankt Augustin/Berlin: Konrad-Adenauer-Stiftung e.V., 2008. http://www.kas.de/wf/doc/kas_14498-544-1-30.pdf (přístup 28. července 2013).

Spolkový úřad na ochranu ústavnosti. *Die „Nationaldemokratische Partei Deutschlands“ (NPD) als Gravitationsfeld im Rechtsextremismus*. Köln, Dezember 2006. <http://www.verfassungsschutz.de/embed/broschuere-2006-12-npd-als-gravitationsfeld.pdf> (přístup 16. dubna 2014).

Spolkový úřad na ochranu ústavnosti. "Was genau macht der Verfassungsschutz?" <http://www.verfassungsschutz.de/de/das-bfv/aufgaben/was-genau-macht-der-verfassungsschutz> (přístup 24. července 2013).

Toralf Staud. "Parteien und Verbote: Sieben Fragen und Antworten." Webové stránky *Spolkové centrály pro politické vzdělávání*. <http://www.bpb.de/politik/extremismus/rechtsextremismus/170613/parteien-und-verbote-sieben-fragen-und-antworten> (poslední přístup 22. dubna 2014).

Wolf, Joachim. *Die NPD-Verbotsdebatte 2000-2006*. Webové stránky Spolkové centrály pro politické vzdělávání. <http://www.bpb.de/politik/extremismus/rechtsextremismus/41472/die-npd-verbotsdebatte-2000-2006?p=1> (přístup 22. dubna 2014).

Wolf, Joachim. *Die NPD-Verbotsdebatte 2007*. Webové stránky Spolkové centrály pro politické vzdělávání. <http://www.bpb.de/politik/extremismus/rechtsextremismus/41469/die-npd-verbotsdebatte-2007> (přístup 22. dubna 2014).

Periodika:

Allgemeiner Deutscher Nachrichtendienst. "Verwirrung um Verbotsantrag gegen NPD - Schily dafür." 7. října 2000. Databáze Factiva: <https://global-factiva-com.ezproxy.is.cuni.cz/sb/default.aspx?lnep=hp> (poslední přístup 22. dubna 2014).

Delfs, Arne a Rüdiger Scharf. "Schröder steht zu Schily - Opposition erhöht den Druck." *Die Welt*. 26. ledna 2002. <http://www.welt.de/print-welt/article370509/Schroeder-steht-zu-Schily-Opposition-erhoeht-den-Druck.html> (poslední přístup 22. dubna 2014).

Die Welt. "NPD-Verbot: Schäuble weist Kritik an Unions-Ländern zurück." 5. dubna 2008. http://www.welt.de/welt_print/article1872368/NPD-Verbot-Schaeuble-weist-Kritik-an-Unions-Laendern-zurueck.html (poslední přístup 22. dubna 2014).

Die Welt. "NPD-Verfahren droht endgültig zu scheitern." 11. července 2002. <http://www.welt.de/print-welt/article399387/NPD-Verfahren-droht-endgueltig-zu-scheitern.html> (poslední přístup 22. dubna 2014).

Nelles, Roland. "Schily beharrt auf NPD-Verbotsantrag." *Die Welt*. 10. října 2000. <http://www.welt.de/print-welt/article537572/Schily-beharrt-auf-NPD-Verbotsantrag.html> (poslední přístup 22. dubna 2014).

Scharf, Rüdiger. "Was wusste Schily?" *Die Welt*. 25. ledna 2002. <http://www.welt.de/print-welt/article370292/Was-wusste-Schily.html> (poslední přístup 22. dubna 2014).

Focus online, "NPD-Verbot Union sperrt sich gegen Verbot," 17. dubna 2008, http://www.focus.de/politik/deutschland/npd-verbot-union-sperrt-sich-gegen-verbot_aid_295938.html (poslední přístup 22. dubna 2014).

Hufelschulte, Josef a Thomas van Zütphen. "V-Mann-Affäre: Fatale Frenz-Connection." *Focus online*. 28. ledna 2002. http://www.focus.de/politik/deutschland/v-mann-ffaere-fatale-frenz-connection_aid_204938.html (poslední přístup 22. dubna 2014).

Bender Justus. "„Burn-Out-Syndrom“ NPD-Chef Holger Apfel tritt zurück." *Franfurter Allgemeine Zeitung*. 19. prosince 2013. <http://www.faz.net/aktuell/politik/inland/rechtsextremismus/burn-out-syndrom-mpd-chef-holger-apfel-tritt-zurueck-12718526.html> (poslední přístup 22. dubna 2014).

Frankfurter Allgemeine Zeitung. "Vorbereitungen für ein Verbot." 8. prosince 2007. <http://www.faz.net/aktuell/politik/fortsetzung-von-seite-1-vorbereitungen-fuer-ein-verbot-1492202.html> (poslední přístup 22. dubna 2014).

Süddeutsche.de. "NPD muss Millionenstrafe zahlen." 12. prosince 2012. <http://www.sueddeutsche.de/politik/fehlerhafter-rechenschaftsbericht-mpd-muss-millionenstrafe-zahlen-1.1549223> (poslední přístup 23. dubna 2014).

Hebel, Christina a Johannes Korge. "Kreative Buchführung: NPD droht Finanzkollaps." *Spiegel online*, 12. prosince 2012. <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/npd-vor-gericht-partei-zittert-um-foerder-millionen-a-872337.html> (poslední přístup 22. dubna 2014).

- Spiegel online*. "Innenminister wollen NPD verbieten lassen." 5. prosince 2012.
<http://www.spiegel.de/politik/deutschland/npd-innenminister-der-laender-stimmen-fuer-neues-verbotsverfahren-a-871141.html> (poslední přístup 22. dubna 2014).
- Spiegel online*. "Kampf gegen rechts: Kabinett stimmt gegen NPD-Verbotsantrag." 20. března 2013. <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/kabinett-stimmt-gegen-npd-verbotsantrag-a-889919.html> (poslední přístup 22. dubna 2014).
- Spiegel online*. "Rechtsextremismus: Gericht stoppt Fusion von DVU und NPD." 27. ledna 2011. <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/rechtsextremismus-gericht-stoppt-fusion-von-dvu-und-npd-a-742080.html> (poslední přístup 21. dubna 2014).
- Veit Medick. "NPD-Verbotsverfahren: Zwölf Bundesländer lassen Friedrich zappeln." *Spiegel online*, 4. prosince 2012. <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/npd-verbotsverfahren-bundeslaender-lassen-friedrich-zappeln-a-870961.html> (poslední přístup 22. dubna 2014).
- Süddeutsche Zeitung*. "Streit um mögliches NPD-Verbot." 11. září 2000. Databáze Factiva (poslední přístup 22. dubna 2014).
- Steffen, Tilman. ",,2.649 Beweise gegen die NPD." *Die Zeit*, 3. prosince 2012.
<http://www.zeit.de/politik/deutschland/2012-12/npd-verbot-innenministerkonferenz> (poslední přístup 22. dubna 2014)
- Staud, Toralf. "Zwischen neuer Nettigkeit und Hitler-Nostalgie." *Zeit online*, 26. května 2008. <http://www.zeit.de/online/2008/22/npd-parteitag> (poslední přístup 22. dubna 2014).
- Zeit online*. "Bundesrat reicht NPD-Verbotsantrag ein." 3. prosince 2013.
<http://www.zeit.de/politik/deutschland/2013-12/bundesverfassungsgericht-karlsruhe-npd-verbot> (poslední přístup 22. dubna 2014).
- Zeit online*. "Hardliner Pastörs ist neuer NPD-Chef." 10. ledna 2014.
<http://www.zeit.de/politik/deutschland/2014-01/pastoers-neuer-npd-chef> (poslední přístup 22. dubna 2014).
- Zeit online*. "200 Seiten gegen die NPD." 22. listopadu 2013.
<http://www.zeit.de/politik/deutschland/2013-11/npd-verbot-antrag> (poslední přístup 22. dubna 2014).

Seznam příloh

Příloha č. 1: Model extremismu (obrázek)

Příloha č. 2: Počet členů NPD v období 1964 - 2012 (graf)

Obr. 1:

Stöss, Richard. *Rechtsextremismus im vereinten Deutschland*. 3., aktualisierte Auflage.

Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung, 2000. (zpracováno autorem)

Obr. 2:

Spolkový úřad na ochranu ústavnosti, <http://www.verfassungsschutz.de/>, (poslední

přístup 20. září 2013). (zpracováno autorem)

Přílohy

Příloha č. 1: Model extremismu (obrázek)

Příloha č. 2: Počet členů NPD v období 1964 - 2012 (graf)

